

CERİDEİ ADLİYE

Mart - 1929

Abone Şeraiti

Adet		Kuruş
12	Bir seneliği	300

Perakende olarak beher numarası

Kuruş
30

İSTANBUL

ZELLİÇ BİRADERLER MATBAASI

1929

Mündericat

KISMI RESMÎ

Kararnameler :

— Tevcihatı Adliye

Kanunlar :

- Kazanç vergisi kanununun tadili hakkında kanun
- Devlet davalarını intaç eden avukat ve sairye verilecek ücreti vekâlet hakkında kanun
- Teşviki sanayi kanununa müzeyyel kanunu muaddil kanun
- Memurin kanununun dördüncü maddesinin (Z) fıkrasının tadiline dair kanun
- Türkiye - İtalya adli himaye, adli makamların hukuk ve ceza işlerinde karşılıklı muzaheret ve adli kararların tenfizi hakkında kanun

Kararlar ve Tefsirler :

- 474, 475, 476 numaralı kararlar ve 141 numaralı tefsir

Ş. D. Kararları

V. Y. Tamimler

- Aramızdan ebediyen ayrılanlar

Mütalâalar :

- Cezaî mütalâalar
- Hukukî mütalâalar

KISMI GAYRÎ RESMÎ

- Lotus meselesi

J. H. V. VERENÇİL

Kararlar :

- Mahkemeî Temyiz kararları
- İsviçre federal mahkemesi kararları.

İLÂVE FORMALAR

Hukuku ceza ve ilmi tıp

Dr. M. HAYRULLAH B.

Adliye Vekâleti tarafından neşretlir.

225

İLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

Yedinci Sene

Sayı: 80

Geridei Adliye

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur

Mart 1929

TEVCİHAT

Karar numarası : 5

35 lira maaşlı Rize azalığına şayanı terfi olan İstanbul sulh hâkimlerinden İbrahim Şevki, •

30 lira maaşlı Hendek hukuk hâkimliğine Hendek müddei umumisi Arif Hikmet,

30 lira maaşlı Gelibolu azalığına mülga Urfa divanıharbi örfi müddei umumî muavini Suat,

30 lira maaşlı Kavaklı sulh hâkimliğine tahviline karar verilen Bodrum hâkimi Muhtar,

30 lira maaşlı Bodrum hâkimliğine şayanı terfi olan İmruz müddei umumisi Cemil,

30 lira maaşlı Haymana hukuk hâkimliğine tahviline karar verilen Karaburun hâkimi Ömer Lûtfi,

30 lira maaşlı Karaburun hâkimliğine şayanı terfi olan Bursa müddei umumî muavini Nail,

25 lira maaşlı Cebelibereket aza mülâzimliğine tahviline karar verilmiş olan Karaburun müddei umumisi Kemal,

20 lira maaşla Karaburun müddei umumiliğine İstanbul mektebi hukuk mezunlarından Salâhattin,

20 lira maaşla İmruz müddei umumiliğine İstanbul mektebi hukuk mezunlarından Mehmet Tahir,

50 lira maaşlı Diyarbekir müddei umumiliğine üçüncü dereceyi muhafaza kaydile Mardin müddei umumisi İbrahim,

50 lira maaşlı Mardin müddei umumiliğine tahvili tensip buyurulan Diyarbekir müddei umumisi Fehim Ziya Beylerin intihaplarına karar verildi.

9-2-929

Karar numarası : 6

Paris ulûmu siyasiye mektebile Paris hukuk fakültesi mezunlarından ve hukuk doktoru Şinasi Beyin münhal olan 40 lira maaşlı Kalemi Mahsus müdürlüğüne tayini tensip edilmiştir.

17-2-929

Karar numarası : 7

20 lira maaşlı Nallıhan m. u. liğine talebile ve zatî harcırahla Ankara hukuk mektebi mezunlarından Yusuf Bahri,

35 lira maaşlı Kilis m. u. liğine Maraş sulh hâkimi Abdurrahman Talat,

25 lira maaşlı Saiteli m. u. liğine birinci dereceyi muhafaza kaydile ve talebiyle bilâ harciarh hukuk mezunlarından Lûtfi,

20 lira maaşlı Balıkesir aza mülâzimliğine mektebi hukuk mezunlarından Ahmet Rami,

20 lira maaşla Manisa aza mülâzimliğine mektebi hukuk mezunlarından Arif,

30 lira maaşla Hassa sulh hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Bozdoğan hâkimi Mustafa,

30 lira maaşlı Bozdoğan hâkimliğine şayanı terfi Orhangazi m. u. si Hüseyin Nami,

20 lira maaşlı Nazilli müstantikliğine talebiyle ve zatî harcırahla meslek mektebi mezunlarından Rıdvan Ziya,

25 lira maaşlı Başkale sulh hâkimliğine tahvili tensip buyurulan Kelkit m. u. si Süleyman Hulûsi,

20 lira maaşla Pertek müstantikliğine talebiyle bilâ harcırah meslek mektebi mezunlarından Celâl,

20 lira maaşla Kelkit m. u. liğine hukuk mezunlarından Kadri Abdullah,

20 lira maaşla Hendek m. u. liğine hukuk mezunlarından Mehmet Emin,

20 lira maaşla Zara m. u. liğine hukuk mezunlarından İhsan Nuri,

30 lira maaşlı İstanbul ikinci sınıf sulh hâkimliğine talebiyle bilâ harcırah Gebze hukuk hâkimi Behçet,

30 lira maaşlı İstanbul ikinci sınıf sulh hâkimliğine talebiyle Samsun m. u. muavini Şefik Beylerin intihaplarına karar verildi.

18-2-929

Karar numarası : 8

Münhal bulunan üçüncü sınıf Adliye müfettişliğine dördüncü sınıf müfettişlerden Ali Rıza ve dördüncü sınıf müfettişliğine de sabık müfettişlerden Kemal Beylerin tayini tensip kılınmıştır.

KANUNLAR:

*Kazanç vergisi Kanununun 21 Mayıs 1927 tarih ve 1038 numaralı
Kanun ile muaddel 71 inci muvakkat maddesinin tadili
hakkında Kanun*

Kanun Numarası : 1388
Neşri tarihi : 10-2-1929

Madde : 1. — 27 Şubat 1926 tarih ve 755 numaralı Kazanç vergisi Kanununun 21 Mayıs 1927 tarih ve 1038 numaralı Kanun ile tadil olunan 71 inci muvakkat maddesi aşağıdaki veçhile tadil edilmiştir :

« İşbu Kanunun ahkâmı üçüncü maddenin birinci ve ikinci fıkralarında muharrer şirketler [Kollektif şirketler hariç] ve beyanname esasına tabi tutulan memurin ve müstahdemin ile beyannameye tabi olmayan ikinci kısma dahil bilcümle mükellefin hakkında 1926 senesi maliyesinden itibaren aynen tatbik olunur. Bunların haricinde kalan ve beyanname usulüne tabi tutulan mükellefin 1926, 1927 ve 1928 senesi maliyeleri zarfında beyanname vermek istemedikleri ve bu müddet zarfında vaz'iyeti ticariyelerinde bir gûna tebeddül vuku bulmadığı takdirde 1341 senesi temettü vergilerinin üç mislini tediye mecburdurlar. »

Madde : 2. — Bu Kanun 21 Mayıs 1927 tarih ve 1038 numaralı Kanunun mevkii meriyete girdiği tarihten itibaren tatbik edilmek üzere neşri tarihinden muteberdir.

Madde: 3. — Bu Kanunun ahkâmını icraya Adliye, Dahiliye, Maliye, ve İktisat vekilleri memurdur.

2-2-1929

*Devlet davalarını intaç eden avukat ve saireye verilecek
ücreti vekâlet hakkında kanun*

Kanun numarası : 1389

Neşri tarihi : 10-2-1929

Madde : 1. — Devlet lehine intaç edilen davalar-
dan dolayı hükme rapt ve tahsil olunan vekâlet ücret-
leri muvazenei umumiyeğe dahil vekâletler ve umumî
müdiriyetlerce hizmeti mesbuk olanlara aşağıdaki cet-
vel mucibince tevzi ve bütçelerdeki mahkeme harçları
tertibinden tesviye olunur :

Yüzde yetmiş : Maaş veya ücretli avukat ve dava
vekillerine ve hazine avukat veya dava vekili olmiyan
yerlerde dava deruhte eden kaza mal müdürlerine.

Yüzde otuz : Muhakemat müdürleri ve hukuk
müşavirleriyle takibi icra memurlarına.

Madde: 2. — Birinci madde mucibince yapılacak
tevziatın şerait ve miktarları İcra Vekilleri Heyetince
tanzim kılınacak bir talimatname ile tayin olunur.

Madde: 3. — Devlet davalarını intaç eden avukat
veya dava vekillerine verilecek ücreti vekâlet hakkın-
daki 28 Mayıs 1928 tarih ve 1333 numaralı kanun
mülğadır.

Madde : 4. — Bu kanun neşri tarihinden mu-teberdir.

Madde : 5. — Bu kanunun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

2-2-1929

*Teşvikî Sanayi Kanununa Müzeyyel Kanunu Muaddil
Kanun*

Kanun numarası : 1390

Neşri tarihi : 10-2-1929

Madde : 1. — 28 Mart 1927 tarih ve 1055 numaralı Teşvikî Sanayi Kanununa müzeyyel 28 Mayıs 1928 tarih ve 1319 numaralı kanun aşağıdaki veçhile tadil edilmiştir.

« Ayrı ayrı maden ruhsatnamelerine veya imtiyaznamelerine merbut olmakla beraber İktisat Vekâletince tespit edilen muayyen bir hudut dahilinde bulunup müşterek tesisata malik ve yekdiğerile mürtebit olan ve aynı şahıs veya şirket tarafından tevhidden işletilen maden ocakları, Teşvikî Sanayi Kanunundan istifade itibarile bir ocak addolunur ve cümlesi için bir muafiyet ruhsatnamesi verilir. Ancak muafiyet ruhsatnamesinin itası bu kabil ocakların maadin kanununa göre vaziyetlerini değıştirmez ve imale ait ruhsatnamelerin tevhidini icap ettirmez. »

Madde : 2. — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde : 3. — Bu kanunun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

2 -2-1929

*Memurin Kanununun dördüncü Maddesinin (Z.) Fıkrasının
tadiline dair Kanun*

Kanun numarası : 1393

Neşri tarihi : 24-2-1929

Madde : 1. — Memurin Kanununun dördüncü maddesinin (Z.) fıkrası aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir.

« Ecnebilerle evli olmamak; memur iken ecnebilerle evlenenler müstafi addedilirler. (bu kanunun neşrinden evvel ecnebi kadınlarla teehhül etmiş bulunan memurin, Hariciye, Müdafaa-i Milliye ve Bahriye Vekâletlerinde istihdam edilemezler.) »

Madde : 2. — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde : 3. — Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

20-2-1929

*Türkiye - İtalya arasında akit ve imza edilmiş olan Adli himaye,
Adli makamların Hukuk ve Ceza işlerinde karşılıklı muzaheretini
ve Adli kararların tenfizi hakkında kanun*

Kanun numarası : 1394

Neşri tarihi : 3-3-1929

Madde : 1. — İtalya hükûmetiyle Romada 19 Haziran 1926 tarihinde imza edilmiş olan « Adli himaye, Adli makamların Hukuk ve Ceza işlerinde karşılıklı muzaheretini ve Adli kararların tenfizi » mukavelenamesi kabul ve tasdik edilmiştir.

Madde : 2. — İşbu kanun neşri tarihinden itibaren muteberdir.

Madde : 3. — İşbu kanunun icrasına Adliye ve Hariciye Vekilleri memurdur.

16-2-1929

Adli Himaye Adli makamların Hukuk ve ceza işlerinde karşılıklı muzaheretini ve Adli kararların tenfizi Mukavelenamesi

Türkiye Reisicümhuru Hazretleri ile Haşmetlû İtalya Kralı Hazretleri, adli himaye, adli makamların hukuk ve ceza işlerinde karşılıklı muzaheretini ve adli kararların tenfizine mütedair mesailin tanzimi ve bu bapta bir mukavelename akti arzusile, murahhasları olarak,

Türkiye Reisicümhuru Hazretleri :

Haşmetlû İtalya Kralı Hazretleri nezdinde fevkalâde Murahhas ve Büyük Elçisi Suat Beyefendi, i,

Haşmetlû İtalya Kralı Hazretleri;

Hükûmet Reisi, Başvekil ve Hariciye Nazırı Benito Musolini cenaplarını.

Tayin eylemişlerdir.

Müşariileyhima salâhiyetnamelerini bittetkik usulüne muvafakâtini tasdik ettikten sonra atideki mevadî kararlaşdırmışlardır.

Birinci kısım

Adli himaye, adli makamların hukuk ve ceza işlerindeki karşılıklı müzaheret

Birinci fasıl — Adli Himaye

Madde 1. — Yüksek âkit taraflardan her birinin tebaaları diğerinin memleketinde gerek şahısları ve gerekse malları hususunda tebaayı mahalliyeye tatbik edilmekte olan kanunî ve adli himayeye nail olacaklardır. Bu bapta mahkemelere serbestçe müracaatla mahallî tebaanın tabi bulunduğu şerait ve eşkâl tahtında dava ikame edebileceklerdir.

Madde 2. — Âkitlerden bir tarafın tebaası diğer tarafın memleketinde mahallî tebaa ile aynı şerait tahtında meccani muzaheretten istifadeye nail olacaklardır.

Madde 3. — İkinci maddede mezkûr ahvalde fakirlik vesikası, müsted'inin mutat ikametgâhı makamâtı veya böyle bir ikametgâhı olmazsa elyevm mukim bulunduğu mahal makamâtı tarafından verilecek veyahut bu bapta beyanname mezkûr makamât tarafından alınacaktır. Eğer işbu makamât iki tarafın hiç birine ait değilse veyahut mezkûr makamât bu kabil vesaik ita veya beyanname ahz-lememekte iseler bu takdirde müsted'inin tabi bulunduğu tarafın siyasî mümessili veya konsolosu tarafından verilen bir vesika yahut müsted'iden alınan bir beyanname bu hususata kâfidir.

Eğer müsted'i adli muzaheret talep olunan memlekette mukim ise lâzım gelen malûmat mumailayhin tabi bulunduğu memleket makamından talep olunabilir.

Şayet müsted'i, talebin icra olunduğu memlekette ikamet eylemiyorsa, fakirlik vesikası işbu, vesikanın ibraz edileceği memleketin siyasî veya konsolosluk memurlarından biri tarafından bilâ resim tasdik kılınacaktır.

Fakirlik vesikasını vermeğe salâhiyettar olan makam diğer âkit taraf makamâtından müsted'inin malî vaziyeti hakkında malûmat alabilir.

Meccani muzaheret hakkında karar ittihaz edecek makam kendisine ibraz olunan vesaik ile verilen malûmatı salâhiyeti dairesinde mürakabe hakkını haizdir.

Madde 4. — Âkit taraflardan birinin salâhiyettar makamı tarafından fakruzaruret muafiyeti tanınmış olan kimse diğer âkit tarafın makamâtı adliyesi huzurunda aynı sebepten mütevellit bilcümle muhakeme usulü muamelelerinde dahi işbu müsaadeden istifade eder.

Madde 5. — Âkit taraflardan birinin memleketinde diğer âkit taraf tebaasından bir davacı veya davaya müdahale eden kimse aleyhinde sadır olan masarifi muhakemeye mahkûmiyet kararı siyasî tika müracaat veya alâkadarın doğrudandoğruya talebi suretile diğer âkit tarafın salâhiyettar makamâtı tarafından meccanen tenfiz edilecektir.

Aynı kaide masarifi muhakeme miktarını muahharen tespit eden mukarreratı adliyeye de tatbik olunur.

Madde 6. — Masarifi muhakemeye müteallik kararların tenfizine her iki taraf istima olunmaksızın hükmolunur. Ancak mahkûm tarafın, hükmün icrası takip edilmekte olan memleket kanunlarına tevfikân bilâhare itiraz etmek hakkı mahfuzdur.

İcra talebi hakkında karar itasına salâhiyettar olan makam aşağıdaki hususâtı tetkik ile iktifa edecektir:

- 1.— Karar suretini, mahkûmiyetin sadır olduğu memleket kanununa nazaran ihticaca salih olmak için lâzım şeraiti cami olup olmadığı;
- 2.— Aynı kanuna nazaran kararın kesbi kat'iyet edip etmediği.

İkinci fıkranın 1 ve 2 numaralarında mevzu şeraitin temini için talip devletin salâhiyet makamı tarafından kararın kesbi kat'iyet eylemiş olduğunu mübeyyin bir beyannamesi kâfidir.

İşbu makamın salâhiyettar olması keyfiyeti talip devletin adliye nezareti tarafından tasdik edilecektir.

İkinci fasıl — Adli makamatın mütekabil muzaheretleri

Madde 7. — Yüksek âkit tarafların adli makamatı hukukî, ticarî ve cezaî işlerde evrakı adliyenin tebliği, istinabe evrakının isali hususatında Hariciye nezaretleri vasıtasile muhabere ederler.

Madde 8. — Tebliğ olunacak evrak ile istinabe varakalarına ve 6 ıncı maddede mevzubahs karar evrakı hükmiyesine bunları ahzedenden tarafın lisanına tercüme edilmiş birer suret merbut bulunmalı ve işbu tercümeler mürsil tarafın siyasi veya konsolosluk memurinden biri veya mürseliileyh tarafın yeminli bir tercümanı tarafından musaddak olmalıdır.

Mülâhaza : İşbu evrakın mürseliileyh tarafın lisanına tercüme edilmesi imkânı bulunmadığı halde ilerisi için emsal teşkil etmemek şartile işbu tercümeler fransızca dahi yapılabilir.

Madde 9. — Evrakı adliyenin tebliği ve istinabeler mürseliileyh memleketin kanunlarına tevfiakan ifa olunur. Maamafih hukukî ve ticarî mahiyette bulunan talep üzerine mürseliileyh devletin kanunlarına muhalif olmamak şartile bir şekli mahsusta infaz olunabilir.

Aynı şerait tahtında olarak hukukî, ve ticarî mahiyette olan istinabeler dahi mürsil devletin talebi üzerine ve bir şekli mahsusta infaz olunabilir.

Mürsil makam, talep eylediği takdirde, alâkadar tarafların hazır bulunabilmeleri için istinabenin infaz edileceği mahal ve tarihten haberdar edilir.

Madde 10. — Evrakı Adliye tebligatının ifa ve istinabelerinin icra edildiğini müspit evrak diplomasî tariki ile irsal olunur.

Madde 11.— Evrakı Adliyenin tebliği veya istinabe varaklarının mevkii icraya vaz'ı ancak atideki ahvalde reddolunabilir.

1) Vesikanın sıhhati tebeyyün etmezse ;

2) Mürseliileyh devlette tebliğatı Adliye ve istinabe evrakının icrası kuvvei Adliyenin salâhiyeti dahilinde değilse;

3) İşbu tebliğat memleketinde icra edilecek olan devlet bunları intizamı amme veya dahili mevzuatı kanuniyesine muhalif görürse.

Mürseliileyh makamın ademi salâhiyeti halinde istinabe evrakı mezkûr memleket kavanini mucibince mevzu kavaide tevfikân o memleketin salâhiyettar olan Adli makamına re'sen gönderilir.

Madde 12.— Hukukî ve ticarî mahiyetteki evrakı Adliye tebliğatının ve istinabelerin icrası herhangi bir resim ve harca tabi tutulmaz.

Maazalik, mürseliileyh devlet, şahit ve ehlihibreye verilen tazminat ile şahitlerin mahkemeye arzularile icabet eylemiyerek bunların ihzaren celplerini mucip olacak ahvalde, memuru mahsusun müdahalesinden mütevellit masarifi zaruriye ve istinabe hususâtının ve evrakı Adliye tebliğatının hususî bir şekilde tatbikinden mütevellit masarifi tediyesini mürsil devletten talep etmek hakkını haizdir.

Madde 13.— Ceza işlerinde muzaheret, hükümlere ve muhakeme usullerine ait bilumum evrak tebliğatına, ve maznun, şuhut ve ehlihibre istimalarına, ve keza mahallinde tahkikat, taharriyat haciz ve sair herhangi istintak muamelâtına mütedair istinabeleri ihtiva eder.

Adli makamâtın mürseliileyh devlet yedinde bulunan delâili sübutiye ile diğer vesai ki mümkün olan en kısa müddet zarfında iade etmek taahhüdile ve istinabe tarikile diğer devlet Adli makamından talep edebilir. Buna mani hususî mülâhazat bulunmadığı takdirde işbu talep is'af olunur.

Madde 14.— Bir Ceza davası için bir şahit veya ehli hibrenin mahkemede bizzat ispatı vücut etmesine lûzum hasıl olursa makamâtı Adliyeden sadır olmuş olan celp varakası diplomasî tarikile

tevdî edilecek ve bunun alâkadara tebliğine mani hususî mülâhaza bulunmadığı takdirde işbu varaka mürseliyleh hükûmet marifetile tebliğ edilecektir. Bu makamlar davet edilen şahıstan karara müta-vaata razı olup olmadığını soracaklardır. İspatı vücudun müstelzim olacağı masarîf mürsil hükûmete ait olacaktır.

Seyahat ve ikamet masarîfi olarak tesviye edilecek meblağ ile işbu meblağa mahsuben ve bilâhare mürsil hükûmet tarafından iade edilmek şartile mürseliyleh hükûmet tarafından yapılabilecek avans miktarı celp varakasinda tasrih edilecektir.

Mürsil hükûmet makamâtı Adliyesinde ispatı vücut etmeğe muvafakat eden şahit veya ehlihibre, tabiiyeti ne olursa olson ispatı vücut ile avdet için zarurî olan müddet zarfında geçmiş bir zamana ait vak'a ve mahkûmiyet için ve şehadeti veya vukufu talep edilen davanın mevzuunu teşkil eden vak'alara iştirak dolayisile hiç bir suretle takip veya tevkif edilmeyecektir.

İspatı vücudu talep olunan kimse diğer hükûmet tarafından tahtı tevkife alınmış ise mümkün olan en az müddette iade edilmesi şartile mumaileyhin hükûmeti mezbureden muvakkaten teslimi talep edilebilecektir. Bu takdirde dahi isbatı vücudu talep edilen şahsın mürsil hükûmet tebaasından olmadığı takdirde muvafakatini almak lâzım gelir.

Madde 15.— Ceza işlerinde muzaheretin müstelzim olacağı masarîf mürseliyleh tarafın arazisinde ihtiyar edilmiş olduğu takdirde o tarafa ait olacaktır. Muvakkaten teslim edilen eşhas veya eşyanın iade masarîfi hakkında da aynı suretle hareket olunacaktır.

Ehlihibre tetkikatının ifası masarîfi mürsil hükûmete ait olacaktır.

Madde 16.— Yüksek âkit taraflardan birinin tebaası diğer taraf arazisinde dir cürüm dolayisiyle hürriyeti şahsiyeyi takyit eden bir cezaya mahkûm edildiği takdirde mahkûm eden taraf hükûm kespi kat'iyet ettiği tarihten itibaren altı ay zarfında kararın hülâsasını mahkûmun tabi olduğu memlekct makamâtı adliyesine tebliğ etmeği taahhüt eder.

Madde 17.— Takibata esas olan cürüm âkit taraflardan birisinin kavaninine nazaran ancak kabahat mahiyetinde ise veya talep vaki olan taraf kavaninince müstelzimi ceza değilse veya iadei mücrimine tabi tutulmıyan cürümlerden ise yahut işbu taraf emniyetine zarar vermeden mezkûr talebin neticelendirilmeyeceğine kani ise veyahut talip tarafın arazisinde olmiyan ve kendisinden talep vaki olan taraf tebaasından bulunan biri aleyhinde takibat mevzubahis ise muzaheret reddedilebilir.

Bir celpname maznunun davete icabet etmediği halde hakkında ihzaren celp veya tevkif müzekkeresi isdar edileceği tehdidini havi olduğu, ve şahit veya ehlihibreye gönderilen bir celpname ademi icabetin kanunî netayicinden olan ceza veyahut hakkında ihzaren celp veya tevkif müzekkeresi isdar edileceğini bildirdiği takdirde celpnamenin tebliği reddolunabilir.

Üçüncü fasıl — Nihai ahkâm

Madde 18.— Âkit taraflardan her biri diğer âkit taraf makamâtı adliyesinden birinin diploması tarikiyle vaki olan müracaatı üzerine arazisi dahilinde mer'î bulunan kavanin metinlerini ve icabı halinde lâzım gelen her türlü kanunî malûmatı verecektir.

İşbu talep hakkında malûmat istenilen mes'elei hukukiyeyi tasrih eylemelidir.

İkinci Kısım

Adli kararların tenfizi

Madde 19.— Yüksek Âkit taraflardan birinin makamâtı adliyesi tarafından hukuk ve ticaret işlerinde verilen kararlar zirdeki şeraiti cami bulundukları takdirde, diğer âkit taraf arazisinde işbu tarafın salâhiyettar mahkemesi tarafından gerek emvali menkule ve gerek emvali gayri menkuleye tatbıkında lâzımüttenfiz olduğuna hükmedilerek bunlar resmen tescil edilebilecek surette muteber addolunur.

1) Karar hukuku beyneddüvel kavaidi umumiyesi ve kararın verildiği memleket kavanini mucibince sahibi salâhiyet bir adli makam tarafından verilmişse;

2) Celp varakası hükmün verildiği memleket kavaninine tevfikân tebliğ edilmiş ve mesafenin uzaklığı ile diğer ahvali hususiye nazarı dikkate alınmak suretiyle ispatı vücut için hakikaten kâfi gelecek bir mühleti havi ise;

3) Her iki taraf, o memleket kavaninine tevfikân ve kanunî bir surette temsil edilmiş veya aynı kanun mucibince ademi icabetleri tahtı karara alınmış ise;

4) Karar sadır olduğu memleket kavaninine göre kat'iyet kespeylemiş ve hâlâ icra kabiliyetini tamamen muhafaza ediyor ise;

5) Karar, kendisinden infazı talep olunan memleket makamâtı adliyesi tarafından aynı kimseler ve aynı mevzu hakkında verilen diğer bir karara mübayin değilse veyahut infaz talebi vaki olduğu esnada aynı kimseler arasında aynı mevzua ait ihtilâf diğer hükûmet makamâtı adliyesi tarafından derdesti rü'yet bulunmıyorsa;

6) Karar, kendisinden infazı talep edilen memleket intizamı ammesine ve hukuku ammesi esasına muhalif hiç bir kaydı ihtiva etmiyorsa;

7) Kararın mevzuu kendisinden talep vaki olan memleket mahakiminin salâhiyeti münhasırası dairesinden bulunan bir keyfiyet değilse;

Lüzumu tenfiz kararı kendisinden hükmün infazı talep edilen memleket kanunlarında muayyen eşkâle tevfikân ita olunacaktır.

Madde 20.— Hakkında gıyaben hüküm verilmiş olan müddeaaaleyh lüzumu tenfiz kararının itasında dahi mahkemece ispatı vücut etmemiş olsa ve mezkûr karar kendisine şahsân tebliğ edilmemiş bulunursa tebliğ muamelesi tekrar edilmiş dahi olsa mahkûmunaleyhin tenfiz kararına itiraz hakkı baki olacaktır.

Madde 21.— Berveçhi atı hususattan biri müddeaaaleyh tarafından kendisine arzedildiği takdirde, ecnebî memleket kararına

icra kuvveti vermeğe salâhiyettar makamâtı adlî, ihtilâfı yeniden tamamen tetkik edecektir.

1.— Karar, diğer tarafın hıylesi neticesi istihsal edilen vesaika istinaden verilmişse ;

2.— Karar, makamı adlî tarafından sahteliği kabul edilen vesaika istinaden verilmişse ;

3.— Karardan sonra, diğer tarafa isnat olunabilecek bir hata dolayisiyle ibraz edilmemiş ve karara kat'i surette müessir olabilecek mahiyette bulunmuş olan bir vesika elde edilmişse ;

4.— Karar, doğrudan doğruya senedat ve vesaiki muhakemeden mütevellit filî sehiv neticesi ise ;

Madde 22.— Her iki tarafın yalnız birinin tebaası veya bir tarafla diğer taraf tebaaları arasındaki ihtilâflarda hakemler tarafından verilen kararlara, yukarıdaki maddelerle mevzu kaideler tatbik olunabilir, şu kadar ki işbu kararlar verildiği memleket kanunlarına nazaran salâhiyettar adlî makam tarafından verilen kararlar tesir ve kıymetini haiz bulunmak lâzımdır.

Madde 23.— Kararlar ya diplomasî tarikiyle aslına mutabık suret şeklinde tevdi ve ya aslına mutabık ve musaddak suret şeklinde tenfiz kararını itaya salâhiyettar makama arz olunacak ve balâdaki şartları haiz bulunduklarını müeyyit vesaikle bu vesaikin tenfizi talep edilen memleketin lisanına yapılmış musaddak tercümeleri merbut bulunacaktır.

Üçüncü Kısım

Umumî Ahkâm

Madde 24.— İşbu mukavele tasdik edilecek ve tasdiknameler mümkün olan sür'atle Ankarada taati olunacaktır.

Madde 25.— İşbu mukavelename, tasdiknamelerin teatisinden üç ay sonra mevkii mer'iyete girecek ve yüksek Âkit taraflardan biri canibinden fesholunduğu tarihten altı ay sonraya kadar mer'i olacaktır.

Yukarıda yazılı olan ahkâmı tasdik ederek isimleri balâda zikrolunan murahhaslar işbu mukavelenameyi imza etmişler ve mühürlemişlerdir.

Birer nüshası, imza eden devletlerin her birine tevdi edilmek üzere 10 Ağustos 1926 tarihinde Romada iki nüsha olarak tanzim edilmiştir.

Türkiye namına

İmza

Suat

İtalya namına

İmza

Benito Mussolini

KARARLAR VE TEFSİRLER:

Kazanç Vergisi Kanununun 28inci maddesinin tefsirine mahal olmadığı hakkında

Karar numarası : 474

Kazanç vergisi kanununun 28 inci maddesinin tefsiri talep edilmiş ise de :

Kazanç vergisi kanununun 30 uncu ve 61 inci maddeleri esas olarak bir sene evvelki verginin matrah ittihaz edileceğini kabul etmiş olduğundan 1925 senesinde vergisini vermiş olanların 1926 senesinde 1925 senesi kazancı üzerinden ve fakat 1926 senesi için vergi vermeleri ve terki san'at ettikleri seneden sonraki seneye ait verginin kendilerinden araştırılmaması tabiidir.

Ancak 1925 senesinden sonra san'at ve ticarete başlamış olanlar hakkında geçmiş ticaret seneleri itibar edileceğine göre bir sene sonra vergi alınmağa başlanacağından bunlardan san'at ve ticareti terk ettikleri seneye ait verginin o seneyi takip eden sene zarfında kendilerinden tahsili zaruret kespedeceğinden mezkûr kazanç vergisi kanununun 28 inci maddesinin tefsirini mucip bir hal görülmemiş olduğuna Heyeti umumiyenin 24-1-1929 tarihli 29 uncu in'ikadının 1 inci celsesinde karar verilmiştir.

24-1-1929

Ücretle istihdam olunan mütekaitlerin maaşlarının kat'ı icap edip etmiyeceğinin tefsirine mahal olmadığı hakkında

Karar numarası: 475

11 Ağustos 1325 tarihli Mülkiye Tekaiüt kanununun onuncu maddesinde (Devletçe görülecek lüzum üzerine muvafakatlerle hizmeti devlete alınacak olanların tekaüt maaşlarının katı ve infisallerinde iadeten tahsis olunacağı ve müddeti ahirei istihdamiye-leri dolayisile maaşı muhassasalarına bir şey zam olunmayacağı) ve Askerî Tekaiüt ve İstifa kanununun 32 inci maddesinde de (müte- kaidinden iken vakti sefer ve hazardsa ciheti askeriyede bir hizmete kabul edilmiş olanlara rütpeleri muhassasatı verilmek üzere tekaüt maaşlarının muvakkaten kat'edileceği) muharrer bulunmakta ve bu maddeler ahkâmının, mülga Şurayı Devletin elyevm mamulün- bih 1 mart 1331 tarihli kararına göre, kadroya dahil ve aidatı teka- üdiyeye, tabi hizmetlere tatbiki lâzım gelmektedir.

Bu hükümden ancak 2 Haziran 1926 tarih ve 900 No : lı kanun mucibince muallimlik eden alelûmum mütekaitler ile mütekait tabip, eczacı, baytar, mühendis, kondoktorlardan hükûmet, idarei hususiye ve belediye tababet, eczacılık ve mühendislik ve kondoktorlukların- da bulunanlar istisna olunmuştur.

Kezalik müstahdemin veya masraf tertiplerinden ücret alan ve ecir mahiyetinde bulunan mütekaitler marüzzikir ahkâm haricinde olup bu vaziyette bulunmaları tekaüt maaşlarının kat'ını icap ettirmez.

Ancak kadroya tabi ve maaşlı olmakla beraber bazı muvak- kat zaruretlere binaen seneleri bütçelerindeki meşruhat dairesinde maaşa ve tahsisatı fevkalâdeleri mecmuu ücret olarak verilmek tecviz edilen hizmetlerde istihdam edilecek mütekaitlerin mevzuatı hazıraya göre tekaüt maaşlarının kat'ı zarurî olduğu ve Askerî

Tekaüt ve İstifa kanununun 32 inci maddesi sarahatine ve bu bapta esasen bir tefsir mevcut olmasına binaen yeniden tefsire mahal görülmediği, Heyeti umumiyenin 26 - 1 - 1929 tarihli 30 uncu in'ikadının 1 inci celsesinde takarrür etmiştir.

26-1-1928

**Memurin kanununun müzeyyel maddesi-
nin Tefsirine mahal olmadığı hakkında**

Karar numarası : 476

Memurin Kanununuu 70 inci maddesinde hakkı tekaüdün bilfiil yirmi beş sene hizmetle iktisap edilebileceğinin tespitini müteakip (esaret ve kanun ile muayyen mintaka ve ordudaki hizmetten dolayı seferberlik zamlarının yirmi beş seneye dahil olmayıp ancak tekaüt maaşlarının hesabında müddeti hizmete zam) olunacağı tasrih edildikten sonra müzeyyel maddeye (yirmi üç Nisan 1336 tarihile 23 Ağustos 1339 tarihleri arasında Milli hükûmet emrinde bilfiil vazife ifa eden Memurinin hizmette bulundukları müddet tekaüt ve mazuliyetlerinde iki kat hesap edilir) fıkrasının derci, burada mevzuu bahs hizmet müddetinin yirmi beş seneye dahil olarak hesap edilmesi maksadını istihdaf eylediğini müeyyit olmağla beraber Milli Mücadele zamanında vatanın her noktası seferberlik zammını müstelzim darülharekât olmasına nazaran Milli hükûmet emrindeki hizmet müddetinin iki kat hesap edilmesi bilfiil yirmi beş sene hizmetten sonrası için olmak lâzım geldiği takdirde maruz fıkranın manasız bir haşiv olması lâzım geleceği gibi altı ay ve daha fazla olan sene küsuratının vahide iblâğile yirmi beş seneye dahil olması ve bilmukabele altı aydan dun olan müddetin tayyedilmesi icap edeceği memurin kanununun 74 üncü maddesinin itla-kından müsteban olmakta bulunmuş ve her iki maddenin bu mana-

ları vuzuh ile ifade etmekte olmasına mebni tefsire lüzum görülmemiş olduğuna Heyeti umumiyenin 26-1-1929 tarihli 30 uncu in'ikadının 1 inci celsesinde karar verilmiştir.

26/1/1929

Tekrar intihap olunmiyan memur meb-
uslara tahsis olunacak maaş hakkında

Tefsir numarası : 141

(18 mart 1926 tarih ve 788 numaralı Memurin kanununun 85inci maddesi mucibince mesleki memuriyet olan fakat intihapları zamanında hali mazuliyette bulunan meb'uslardan müddetleri bittikten sonra tekrar intihap edilmemiş olanlara verilmesi muktazi maaş, mazuliyetlerine takaddüm eden memuriyetlerine ait açık maaşından ibarettir.

23-2-1929

VEKÂLETÇE YAPILAN TAMİMLER:

Çerkeş kazasına mülhak Mecidiye
nahiyesi isminin tebdili hakkında

Çankırı vilâyeti dahilinde bulunan Çerkeş kazasına mülhak (Mecidiye) nahiyesinin ismi (Eskipazar) tevsim edildiği tamim olunur.

*
* *

İzmirin Seferihisar kazasile Eskişehir merbut Sivrihisar kazası isimleri arasındaki iltibasın ref'i hakkında

İzmirin Seferihisar kazasile Eskişehir vilâyeti dahilindeki Sivrihisar kazası arasında mevcut isim iltibası dolayisile bir yanlışlığa mahal kalmamak üzere izmirdekinin (Seferihisar) ve Eskişehirdekinin (Sivrihisar) olarak yazılması tensip edilmiş olduğu Dahiliye vekâletinden bildirilmiş olduğundan tamimen tebliğ olunur.

*
* *

Adana asliye mahkemesi sabık zabıt kâtibi
Bekir Sıtkı Ef. hakkındaki kararın ref'ine dair

Adana mahkemei asliye sabık zabıt kâtibi Bekir Sıtkı Ef. hakkında işgal esnasında icra kâtibi iken yüz elliliklerden Molla Yusufun polis müdürlüğü zamanında zabıtaya fevkalâde ehemmiyet veren Fransızlar tarafından polis tayin edilmek suretile bir teveccühe mazhar olması Türklüğe hıyanet istidadında bulunduğunu göstermekle beraber Fransızlar tarafından tayin kılınan polislikte ifayi vazife ettiği anlaşılmakla mülga hey'eti mahsusaca 854 numaralı kanunun dördüncü maddesi mucibince devlet hizmet ve müessesatında ademi istihdamına karar verilmiş ise de vuku bulan müracaatı üzerine âli karar hey'etince noksan tahkikata ve zan üzerine verilmiş olan 20 nisan 927 tarih ve 218 numaralı hey'eti mahsusa kararında Bekir Sıtkı Efendiye ait kısmın ref'ine 11 kânunu evvel 928 tarihinde ekseriyetle karar verilmiş olduğu heyeti müşarünileyha riyasetinden mevut karardan anlaşılmakla keyfiyet tamimen tebliğ olunur Efendim.

Ş. D. KARARLARI :

Çayır biçme makinelerinin alâtı
ziraiyeden addolunacağına dair

Numara : 73

Tarihi : 2 - 11 - 1928

Tanzimat dairesi

Afyonkarahisarından Tiryaki zade Yusuf imzasiyle İktisat Vekâletine çekilen telgırafta çayır biçme mevsimi olduğundan traktörüne bilâ rüsum mevadı müştaiile itası talep edilmesi üzerine emsali veçhile çayır biçmek ve balya yapmak için usulen resimsiz mevadı müştaiile verilmesi lüzumunun Afyon Vilâyetine tebliğ edildiği ve Maliye Vekâletince bu iş'arın mevadı müştaiile kanununun 1 inci maddesine muhalif olduğu ve İktisat Vekâleti hukuk Müşavirliğince de kanunda çayırılıktan bahsolunmadığı ve çayırılığın ziraatin bir şubesi addolunması için kanunda delâlet ve işaret bulunmadığı bildirilmekle keyfiyetin Devlet Şurasınca tefsir ve halli Başvekâleti celileden muhavvel İktisat Vekâletinin 5229252 No. ve 29-9-1928 tarihli teskeresinde beyan olunmuştur.

Keyfiyet tetkik ve müzakere olundukta;

Ziraat vekâleti kavanin mecmuasının 226ıncı sayıfasında münderiç ziraat idarei umumiyesi memurlarının vazayifini mübeyyin talimatnamenin 62 inci maddesinde " ziraat muallimleri köylere azimetlerinde evvelâ tarla, bağ, bahçe ve çayırları, badehu tohumluklarla hayvanatı ve sanayii ziraiyeden hangileri... „ Keza bu talimatnamenin 118inci maddesinin No. 12 fıkrasında " Çiftlik arazisi, çayır, mer'a ve orman „ denilmekte; Köy kanununun ziraate müteallik me-

vadından No. 35 fıkrasında “ yaylımlara başlı başına hayvan salmak ve ortaklama çayırları biçmek „ diye yazılmakta olduğu gibi ıslahı hayvanat kanununun 29 uncu maddesinde de mer’aların ıslahı ve sun’i çayırların ihdası için iktiza eden çayır tohumlarının damızlık hayvanat eshabına meccanen verileceği beyan edilmekte olmasına ve Gümrük resminden muafiyet hakkındaki 22 mayıs 1327 kanunu üzerine Ziraat vekâletinde yapılan ve Ziraat kavanin mecmuasının 18 inci sayıfasında yazılı bulunan talimatnamede “ çayır biçmeğe mahsus makineler „ in de diğer ziraat alâtı meyanında sayıldığı görülmesine ve tabii çayırlar, zeretmekle istihsal edilmese bile arzî mahsulâtın olduğundan sun’i çayırlar gibi ziraatten madut bulunmasına binaen Gümrük Tarifei Umumiye kanununa merbut umumî tarifenin 507 numarasında gümrük resminden istisna edilen ziraat makineleri meyanında çayır biçme ve balya yapma makinelerinin de aynı muafiyeti haiz bulunduğu ve No. 972 (T. 22 şubat 1926) kanunun dördüncü maddesinin (C) fıkrasındaki “ A fıkrasındaki aletlerle ekim, orak veya harman makinesi işletip.. „ ifadesile çayır biçmeğe mahsus orak makinelerinin de aynı ahkâma tabi olduğu ve ziraat ve baytar mektepleri programlarında umumî ziraat dersleri arasında çayırlık ve çayır makineleri hakkında dersler de bulunduğu ve çayır biçme makinesi dahi ziraat aletinden olduğu için 752 No. lı kanun mucibince İcra Vekilleri Heyetince yapılan mevadi müştaiile talimatnamesinin (C) fıkrasındaki “ hususatı sairei ziraiyede...) tabirinin çayıra ve çayır biçme makinelerine şumulünde tereddüt ve binaenaleyh kanunda açıkça çayırlardan bahsedilmemesinden çayırın ziraatten madut olmadığını istihraç caiz olmayıp İktisat Vekâletinin insan ve hayvan ihtiyaçları için fi’len meşgul olduğu arzî mahsulâtın ziraat aksamından bulunduğu 11 ikinci teşrin 1928 de ittifakla karar verildi.

Heyeti umumiye mazbatası

Numara : $\frac{255}{229}$

Tanzimat dairesinin 21-11-928 ve 73 numaralı mazbatası Heyeti umumiyede okundu.

Çayır biçmek için kullanılan traktör ve sair makinelerin alâtı ziraiyeden olduğuna dair dairei müşarünileyhaca dermeyan olunan mütalâa muvafık görüldüğünden bu yolda muamele ifası zımında Maliye ve İktisat Vekâletlerine tebligat icrası 29-11-928 tarihinde takarrür etmiştir.

Kaçakçılığın men ve takibi hakkındaki kanunun tatbiki noktasında idare heyetleri arasındaki ihtilâfın halline dair

Esas 2850
Karar 4158

Mülkiye dairesi

Kaçakçılığın men ve takibi hakkındaki kanuna tevfikân Mermeris Kazası idare Heyetince cezayı naktî ahzi ve hapis cezası tatbik edilmek üzere evrakın Müddei umumiliğe tevdiine dair verilen kararı; Muğla Vilâyeti idare heyetince her iki cezayı müstelzim mevadın tatbiki doğrudan doğruya mahkemeye ait olduğu beyanile feshedilmiş ve Kaza idare heyeti kararı sabıkında ısrar eylemiş olduğundan bahisle iki idare heyeti arasında hasıl olan bu ihtilâfın halli zımında Dahiliye Vekâletinin Hukuk Müşavirliği ifadesile yazılı 11 Haziran 1928 tarih ve 2143-1197 No. lı teskeresile gönderilen evrak Mülkiye dairesinde okundu.

Kaza idare heyetleri, Vilâyet idare hey'etleri kararına karşı itiraza salâhiyettar olmadıklarından bu itibarla Mermeris Kazası idare heyti tarafından verilen kararı itiraz mahiyetinde telâkkiye imkânı kanunî görülememiş ise de mes'elenin tenevvürü noktai nazarından yapılan tetkikat neticesinde Kaçakçılığın Men ve Takibi hakkındaki kanunun on yedinci maddesinde tarif edildiği üzere idare heyetleri yalnız musadere ve cezayı naktiyi müstelzim mevat-tan dolayı karar ittihazına salâhiyettar olup mezkûr kanunun on dokuzuncu maddesinde yazılı olduğu veçhile cezayı naktî ile müterafık hapis cezasını müstelzim fiiller hakkında her iki cihetten yapılacak takibatın ciheti adliye aidiyeti lâzımgelseceği mütalâa olunmuştur. Keyfiyetin bir kere de heyeti umumiyece müzakereşi zımnında tak-dimine 23 Kânunuevvel 1928 tarihinde ittifakla karar verildi.

Heyeti umumiye mazbatası

Karar 12

Kayıt 7

Mülkiye Dairesinin 23-12-1928 tarih ve 2850-4158 numaralı işbu mazbatası Heyeti Umumiyede mütalâa olundu;

Mermeris Kazasile Muğla Vilâyeti İdare Heyetleri arasında müte-haddis ihtilâfa dair Dairei müşarünileyhaca ittihaz olunan karar ahkâmı kanuniyeye muvafık görülmekle bu dairede ifayı muamele olunmak üzere Dahiliye Vekâletine tebligat yapılmasına 31-1-929 tarihinde müttefikan karar verilmiştir.

Aramızdan ebediyen ayrılanlar

Ali Bey

Yozgat Sulh hakimi Ali Bey 9-3-929 tarihinde vefat etmiştir. Merhumun tercümei hali berveçhi atidir :

Ali Bey Osman Beyin oğludur. 1293 senesinde Silistirede doğmuş ve darülfünun ulumu şer'îye ve mektebi kuzatta okuyarak şehadetname almıştır ve 28-8-330 tarihinden 9-1-926 tarihine kadar Reşadiye ve Zile hakimliği ve riyasetinde ve 24-1-926 tarihinden vefatına kadar Yozgat aza ve sulh hakimliğinde bulunmuştur.

*
* *

Abdülvahit Bey

Sinop icra memuru Ali Abdülvahit Bey 31-1-929 tarihinde vefat etmiştir. Tercümei hali berveçhi atidir :

Ali Abdülvahit Bey Ahmet tevfik Beyin oğludur 1303 senesinde İstanbulda doğmuş ve heyeti mümeyyizece bilimtihan 28-7-339 tarihli aliyülâlâ dereceden icra memurluğu şehadetnamesi almıştır ve 15-11-325 tarihinden 23-10-327 tarihine kadar Katif kazası tahrirat kitabetinde ve 25-9-329 tarihinden 2-1-335 tarihine kadar Sinop bidayet mahkemesi zabıt kitabetinde ve 30-7-339 tarihinden itibaren mahalli mezkur icra memurluğunda bulunmuş ve vazifede muvaffakiyetinden dolayı takdirname ile taltif edilmiştir.

*
* *

Ceridei Adliye merhumlara mağfiretler temenni ve kederdide ailelerine beyanı taziyet eyler.

MÜTALÂALAR:

CEZAÎ MÜTALÂALAR

Balıkesir müddei umumiliğine tebliğ edilmiştir.

Türk Ceza Kanununun 126, 158 inci maddelerdeki ağır hapis cezasının müebbet olmayıp muvakkat olmasına ve kanunu mezkûrun 13üncü maddesi mucibince de muvakkat ağır hapsin haddi

azamı yirmi seneden ibaret bulunmasına binaen mezkûr maddelerdeki cezaların muvakkat addile indelicap yirmi seneye kadar imtidat ettirilmesi muktazidir.

Hariciye vekâletine takdim edilmiştir.

Borçlar Kanunumuz hayata karış vaki olan tecavüzün netayicini ve bilhassa adam ölmesi halindeki hükmü 45, 47inci maddelerinde tayin etmiştir. Müteveffaya ait haktan tevellüt eden müddeiyatın hudut ve şumulü bu maddelerde zikrolunduğu veçhile başta defin masrafları olmak üzere ölümün derhal vuku bulması halinde zarar ve ziyan ve tedavi masraflarile çalışmağa muktedir olmamaktan

mütevellit zararları da ihtiva etmek şartile ölüm neticesi olarak müteveffanın yardımından mahrum olan kimselerin zararlarile hâkimin hususî halleri nazara almak suretile ölünün ailesine verilmesine hükmü edeceği manevî tazminatı muhtevi olup işbu miktar her hadisede hal ve mevkîin icabına ve hatanın ağırlığına ve bilhassa manevî tazminat hususunda cismî ve manevî ıstı-

rabın şiddet ve temadisine dair mevcut esaslara göre hakim tarafından serbestçe takdir olunabileceğinden idareten bu bapta kat'î bir miktar tayin ve iraesine im-

kân görülememekte olduğu ve mümasıl hadisatta mahkemelerce ne miktar tazminat itası tahtı hükme alınmakta olduğuna dair de bir malûmat mevcut olmadığı.

Kırşehir müddei umumiliğine Tğ. E.

Mumaileyh Abdullah Hilmi Efendinin Tekirdağı mahkemesince 20 Temmuz 1927 tarihinde tecilen bir ay hapse mahkum edilerek hakkındaki hüküm iktisabı kat'iyet ettikten sonra 2 Eylül 1928 tarihinde ika eylediği diğer bir cürümden dolayı baş-

kaca bir ay hapse mahkum edilmesine ve 94üncü maddenin tecil kararının mahkeme reisi tarafından hini tefhiminde vaki olacak sureti ihtara mütedair olmasına nazaran 95inci maddeye tevfi kan hakkında sadır olan her iki hüküm ayrı ayrı infazı muktazidir.

Konya müddei umumiliğine Tg. E.

Hayvan sirkatinin men'i hakkındaki kanunun dokuzuncu maddesi tayin ve tevzii zamân ile bedeli zamânın tahsili hususunu, ahkâmı umumiyeden istisnaen ve daha ziyade amelî bir mülâhaza ile idare heyeti ile zabıtaya tevdi eylemiş olmasına ve bedeli zamanın birrıza te'diyesinden imtina vukuunda mallarına müracaat olunacağı tasrih suretile tevzi ve taksimi mutazammın yapılan mazbatanın kabiliyeti icraiyesine işaret etmiş bulunmasına göre bu bapta mahkemeden ayrıca

hüküm alınmasına lüzum olmayıp İcra kanununun Sekizinci maddesi delâletile alelûsul icra dairesince, tespit edilen tevzi cetveli mucibince tazminatın tahsili muvafık olacağı ve mülga Şurayı devletin bu işe mütedair 335 tarihli kararında mahkemeye müracaat kaydının ıtlakına nazaran kaydı mezkûrun berveçhi maruz telâkkiye münafi görülmediği ve binaen aleyh mahallî icra dairesince mazbata hükmünün tenfizinde mahalefeti kanuniye görülmediği.

Hukuk işleri müdürlüğüne Tg. E.

Tashihi sin ve kayıt gibi nufus davalarının Hukuk Mahkemesinde rüyet olunacağı kanunu mahsusunda tasrih edilmesine

mebni bu bapta Usulü Muhakematı Cezaiye ahkâmınının cari olamıyacağı.

Çankırı müddei umumiliğine Tg. E.

İlâmatı cezaiyye ait masarifi mahkeme ve cezayi naktilerin kemiyeti nazarı itibara alınmıya-

rak ahkâmı kanûniye dairesinde tahsili icap eder.

HUKUKÎ MÜTALÂALAR**Ankara müddei umumiliğine Tebliğ edilmiştir**

Emlâk ve Eytam Bankası Türk anonim şirketi kanununun 20 inci maddesinin 2 inci fıkrası usulü müzayede ve ihalede banka için bir hususiyet ve istisnaiyet kabul etmiş olmakla icra kanununun mevadı mahsusası ahkâmının ilğası mevzuubahs olmaz. Bina-

enaleyh ihaleden sonra müzayede muamelesi iptal edilmeyeceğine nazaran binnetice iptali müeddi olacak muamelâtın ifasına da mesağ olmıyacağı mütalâa kılınmakta olduğu beyan olunur efendim.

Ankara müddei umumiliğine Tg. E.

19/12/928 tarih ve 4948 numaralı tahrirat cevabıdır:

Tavzihan verilen kararlardan harç alınacağına dair harç tarifesinde bir kayıt olmamasına göre

bu kabil kararlardan harç istifasına mesağ bulunmadığının bu bapta istifsarda bulunan birinci hukuk mahkemesine tebliği mütemnendir efendim.

29/12/928

Bilumum müddei umumiliğine Tg. E.

Tütün cezayı nakdileriyle inhisar idarelerinin hukuku şahsiyetlerinden bulunan ve mahiyeti tazminiye haiz olan diğer mevad inhisariye cezayı naktilerinin, inhisar idarelerine ait cezayı nakti hükümlerinin tecile tabi olduğu beyaniyle icra dairelerince tenfizinden imtina olunduğu inhisar umum müdürlüğü iş'arına atfen

Maliye Vekâletinden bildirilmektedir.

Mahiyetleri hasebiyle 1329 numaralı tecil kanununun maznununa dahil olmiyan salifüzzikir cezayı naktilere ait hükümlerin tecile tabi olmadığından dairei memuriyetleri dahilindeki bilumum İcra dairelerine tebliği mütemennadır efendim.

KISMI GAYRİ RESMÎ

“Lotus,, meselesi”

Beynelmilel Daimî Adalet Divanı huzurunda

«Ujeht» darülfünunu müderrislerinden
“J. H. V. VERENÇİL,,

- Mabaat -

Bu ince delillerden sonra divan, tespit ettiği tetebbûn, hadiseye tamamen müşabehet arzeden mesbuk vak'aların tetkiki suretile ifası lazım geldiğini sarahaten beyan ederek pozitivist içtihada taraftar görünmektedir; karar:

“Zira buna müşabih mesbuk meseleler görülerek hadiseye kabili tatbik bir hukuku düvel kaidesinin vücudu tezahür edecektir.» demektedir.

Bu suretle Divan hukuku düvelin umumî prensilerini âdata müstenit hukuk meyanında kat'î surette tespit ile bir çok müelliflerin müesseseye vermek istedikleri metafizik seciyeyi kaldırmaktadır. Sebep! Zira bu meşhur umumî prensipin tam hükmü tayin için içtihatlar ve hassaten muhalif kalan hakimlerin muhtelif ve şahsî fikirleri tahlil olursa, onların bilhassa kendilerini hazırlıyan sahadan ayırdıkları takdirde ele gelmez, tutulmaz bir şey oldukları ve şümullerinin müelliften müellife, hakimden hakim, ve kanundan kanuna mütebeddil olduklarına kanaat gelir.

Divanın « hukuku düvelce menedilmiyen her şey yapılabilir » şeklindeki ekseriyet tezine karşı [M. Loder] ile beraber ısyân etmek beyhude olduğu gibi onunla beraber « Beynelmilel muahede ve âdetlerin yanibaşında âdet olmiyan, fakat meselenin doğrudan doğruya ve gayri kabili içtinap neticesi olan bir takım esaslı hakikatlar, beynelmilel hakimiyetin icabatı esasiyeleri, hukukun mantikî kaideleri mevcut ve mer'îdir s. 35 » şeklinde bir iddiada da bulunulamaz.

Hukukun mantikî kaidelerinin hakiki mazmunu aranacak olursa onun tıpkı deniz kenarında oynıyan çocukların ellerile sıkarak zaptetmek istedikleri halde son tanesine kadar kayıp kaçan kumlara müşabih olduğu anlaşılır, ve eğer bu sırf mevhum hukukî karakteri kaldırmak için onlara maddî bir mazmun verilmeğe çalışılırsa herkes kendine göre esas olan boşluğun daha ziyade tebarüzünü meneden fikirlerle onu doldurur.

Keza, [M. Loder] in devletlerin hakimiyet ve istiklâlinden çıkardığı « esaslı netice » yani « hiç bir millî kanunun millî hudut haricinde cebir kudretini haiz olamayacağı » ve [M. Loder] in bizzat yaptığı gibi işbu neticeye millî hudut haricinde yapılan cürümleri takip hakkını kaldırarak derecede bir kudret izafesi tamamen keyfî bir fikirdir.

Divan, yukarıda gösterilen mukaddematla koyacağı delillerin temelini attıktan sonra iki tarafın, bilhassa Fransanın, gerek muhtıra ve gerek şifahî müdafaa esnasında meydana attıkları delillerin muayenesine geçmektedir. Zira Fransanın delilleri davada esas teşkil etmektedir.

Filhakika görüldüğü veçhile Türkiyenin kendi salâhiyeti lehine göstermekte olduğu delillerin doğru olup olmadığı değil bilâkis Fransanın bu salâhiyet aleyhine göstermekte olduğu prensiplerin müspet hukuku düvel kaidelerine muvafakatini bilmek icap etmekte idi. Binaenaleyh Divân nazarında Fransa tarafından hülâsaten, Türkiye salâhiyetinin tearuz ettiği üç hukuku düvel prensipi, delil olarak gösterilmekte idi ki, onlar da :

1 — Bir ecnebinin, bir memlekette yaptığı cürümden dolayı yalnız mutazarrırın milliyeti nazara alınarak takibe uğratılmasının men'ine (mütearız tezlerin hülâsalarına müracaat, s. b. 4)

2 — Açık denizde geçen bütün vak'alardan dolayı geminin bayrağını taşıdığı devletin hasren salâhiyettar olması; (hülâsasının c. harfine müracaat.)

3 — Bayrak devletinin, bilhassa müsademe meselelerinde hasren salâhiyettar olması (hülâsanın d. harfine müracaat.)

Esaslarına irca olunabilir.

1. — Yukarıda gösterildiği veçhile Divan birinci Fransız tezinin tetkikini lüzumlu görmedi. Sebep te cürmün tesirini Türk gemisinde yani Türk arazisine temessül etmiş bir mahalde göstermesi dolayısıyla mutazarrırın milliyeti meselesinin yegâne ve kabili tatbik bir kıstas görünmemesi idi.

Filhakika zikri geçen cezaî takibat yalnız « **himaye** » namı verilen prensipe değil hatta « **mülkiyet** » denilen prensipe bile; biri devletin bayrağını taşıyan bir gemiyi hukuk nazarında millî topraklara müsavî tutmak, diğeri, faili millî hudut haricinde bile olsa tesiri hududu millî dahilinde hissölunan bir cürmü hudut içinde yapılmış telâkki etmek imkânını gösteren iki teze istinat edebilirdi. [1]

Bu şartlar içinde Divan birinci Fransız tezinin doğruluğuna dair olan bir fikirden sarfınazar edebilirdi; zira Divana göre, birinci tezi daima âciz bir mevkide bırakan ikinci muhtelit tez gayri kabili taarruz idi. Hukuku düvelde devletleri birbirlerine karşı yalnız cürmü kapayan kimsenin onu yaptığı esnada bulunduğu mahallî nazarı itibara almağa icbar eder bir kaide yoktur. Aksine olarak bütün devletler, ceza

[1] A. tigest of international law (cilt 2. §§ 201, 202) nam esere ithal olunan 1887 tarih ve (on extraterritorial crime) ismini taşıyan klâsik raporunda (J. Bassett Moore) birinci fikre göre yapılan takibatı (actual) e zıt manada (constructive « territorial jurisdiction ») ve muhtelit tezin ikinci kısmına istinaden yapılanı da (subjective) e zıt manada (objective « territorial jurisdiction ») diye göstermektedir.

Şu tarife nazaran Lotus meselesi (constructive objective territorial jurisdiction) dan bir hal olmaktadır.

kanunlarının mülkî olduğu prensipine bağlı olanlar ve hatta bu davada bir nevi müddei olan Fransa bile bu prensipi, cürmü, tesirini gösterdiği mahalle bağlamak suretinde tefsir salâhiyetini tanımaktadırlar.

Bundan maada bir kanunun bu mevzuda bir maddeyi havi olmasına karşı protestonun tamamile yokluğu veya ecnebi mahkemelerin onu bu manada tatbik etmeleri kat'î bir surette gösterir ki :

« Türkiyeyi Mülâzim Dömon aleyhine, cürmü yapanın Fransız gemisinde olmasından dolayı, cezaî takibatta bulunmaktan meneden bir hukuku düvel kaidesinin vücudunu iddia mümkün değildir... »

tahkimname kendisine istinaden takibat yapılan Türk ceza kanununun maddesini değil yalnız takibat ile hukuku düvel prensipleri arasında mübayanet olup olmağının istihdaf ettiğinden Divanın hadisede takibatın mülkiyet prensipi noktai nazarından dahî meşru addedilebileceğini ifade etmesine hiç bir mani yoktur.

Divan, daha ileri giderek, hukuku beynelmilel ile himaye prensibinin tatbikini telif etmeyi tetkik etse bile bu meseleyi gene menfi şekilde halletmek mecburiyetinde kalacağına nazarı dikkati celbetti.

« Yapılan takibat Türk kanununun bir başka maddesinde müstenit olsa idi ve bu mevzubahs olan prensiplerle kabili telif bulunduğu takdirde de varılacak netice şudur ki, Türk Ceza Kanununun yalnızca himaye prensibine ait olan 6 ıncı maddesinde tespit edilen prensiplere ademi mütabakatı takibatın gayri kanunî olmasını icap ettirmiyecekti »
(s. 24.)

Divan bu tarzda delail serdile, evvelce gene beynelmilel tatbikat ile ve bilhassa hakem içtihadatı ile taayün etmiş diğer bir takım hukuku düvel prensiplerini tatbik ediyor. Şöyle ki :

« Aynen kabili tatbik ve hukuku düvel ile telifi mümkün olan kanunî kaidelerin icabında bir hataya düşmesi meselesi ancak dahilî hukuka ait bir şeydir, ve beynelmilel hukuku da yalnız bir ihkakı haktan imtina imkânı, yahut mukavelevî bir kaide mevzubahs olduğu nispette alâkadar eder » (S. 24.)

Divan ekseriyetinin serdettiği pek basit delillerin verdiği mukni kuvvetle meşbu olarak insan, ekseriyetin beynelmilel münasebetlerde hiç bir zaman ceza mahkemelerinin mülkiyet prensipine istinaden, ecnebi memlekette yapılan fakat anasırı sairesi ve bilhassa tesirleri millî ülkeye şamil bulunan cürümleri tanıması keyfiyetine karşı hiç bir itiraz vaki olmamasından istintaç ederek çıkardığı delilleri, ekseriyetin nasıl cerhettiğini kendi kendine soruyor. Bu noktai nazardan muhalif kalan hâkimlerin reyleri tahlil edilecek olursa aralarında kat'iyen ittifak mevcut olmadığına kolaylıkla kanaat hasıl olur. Bu vaz'iyet beynelmilel adaletin kat'i (mevsuk) ve aynı zamanda herkes tarafından muteber kaidelerin ademi mevcudiyeti dolayisile karşıladığı büyük müşkülâtı daha mütebariz bir hale getirmektedir.

Mösyö (Loder) e göre, hadisenin tesirlerinin görüldüğü yerin vukua geldiği yerle telifi daima bir faraziyedir, bu faraziye, cürüm failinin kendi bulunduğu yerin haricinde bulunanlardan birine mazarrat ırası niyetinde bulunduğu takdirde meselâ, cephenin diğer tarafında bulunan birine kasta makrûn olarak silâh attığı zaman doğru olur; fakat bu kast ve niyetlerin bulunmadığı vaziyetlerde faraziyenin bertaraf edilmesi lazım gelir.

Mösyö [Weiss] bilâkis hadisei cürmiyeye tesirleri görülen yerlerin cürüm olarak gösterilmesi nazariyesini kat'i surette reddetmektedir. Ona göre bu nazariye yalnızca Türkiyenin hayalhanesinde mevcuttur ve bariz bir hatadan başka bir şey değildir. Zira bir cürmün mekâmını tayin etmek için nazarı dikkate alınması lâzım gelen şey, ekseriyetle makul istidlâllerin aksine olarak bu cürmün eşya ve eşhasa nazaran muzur tesirlerini hasıl ettiği yere değil, yalnızca şayanı tecziye olan filin icra edildiği ve mücrimin esnayı cürümde bulunduğu yere bakmak lâzımdır, cürmün hakiki yeri, işte orasıdır. Demek oldu ki M. [Weiss] mahallileştirme nazariyesini karada yapılan kasta makrûn cürümlerde bile her nevi hukukî fiymetlerden mahrum addetmektedir.

Mösyö [Nyholm] Türkiye ölümün hadis olduğu yerde tahkikatı bahrive ve saire gibi bir delil ikame etmedi diye meseleyi kesip

atabileceğini zannediyor. Dolayisile ancak Türk gemisinin, bir faraziye hukukiye ile, Türk ölkesi olabileceğinden ona göre işin bu ciheti üzerinde ısrara lüzum yoktur, ve kazanın şeraiti gemicilerin ve yolcuların Türk gemisinde ölmekten ziyade denizde öldükleri merkezinde idi.

Lort [Finlay] dördüncü bir cepheden cürmün gemi üzerinde mahallileştirilmesi keyfiyetine hücum etmektedir. Mösyö [Loder] gibi o da nazariyenin şayanı kabul olmasına itiraz etmiyor. Fakat onun için Fransız mülâziminin vazifesinde her nevi cinaî kastlardan gayri bir saik karara icrayı tesir eder mahiyettedir.

« (This) new and starthng application of amelapher »

Şuua müstenit olarak delil mahiyetinde gösteriyor :

« A mins conception of the Territory of the contey whose flag she flies »

Bir gemi menkul bir maldır, bir mahal değildir; saatten saate mevkiini değiştirir, ve her anda muayyen bir yerde bulunur.

« The Juridiction over crimes committer on a ship at sea is not of a territorial nature at all »

Onun fikrine göre bu tayin keyfiyeti bu nevi vaziyetlerde yegâne kabili tatbik olabilen, hukuku bahriye prensiplerine bağlıdır. Beşinci muhalif hâkim, bu noktayı meskût geçmektedir. Halbuki altıncı M. (Moore) bu hususta ekseriyete iltihak etmektedir. Akalliyette kalanların rey'leri, bu telhisten istintaç ediliyor ki, bir birinden külliye farklı şeylerdir. Aralarında mütâbık kaldıkları nokta nihayet bu gibi vaziyetlerde Türklerin mahallileştirmek hususuundaki delillerinin reddine münhasır kalıyor. Bu suretle hukuku cezaiyenin tamamiyle mülkî mahiyetteki tezini kıymetten düşürebilecek olan delillerini bertaraf ettikten sonra muhalif hâkimler himaye nazariyesine de bilhassa hücum etmekte ve bunun hukuku düvel prensiplerine muhalif olduğunu söylemekte yahut hukuku bahriye tezi üzerinde bütün delillerini toplamaktadırlar. Hukuku bahriyenin ikinci ve üçüncü maddeleri Fransız hükûmetinin iddiasına göre Türk noktai nazarının şayanı kabul olması keyfiyetini reddetmektedir.

2. — Divan, Fransa tarafından doğrudan doğruya Türk tezine muhalif olarak serdedilen ikinci prensipi de (inlimine) bertaraf edemezdi; bu prensipe göre açık denizde gezen bir gemide hadis olabilecek her nevi vak'aları yalnız bayrağın sahibi olan hükûmet tetkik etmek salâhiyetini haizdir.

Fransızların serdettikleri delillerin bu cihetten azimet noktası denizlerde mülkî hakimiyetler mevzubahs olamamakta ve binnetice her devlet için ecnebi gemiler üzerinde harp gemileri vasıtasile her hangi bir kazaî hareket memnu bulunmaktadır.

Fransız delillerini açık denizde ecnebi bir gemi üzerinde hadis olacak bir vak'ada bütün takibatı adliye imkânını bertaraf etmektedir.

Denizlerin serbestisi prensipinden istihraç edildiği iddia olunan bu hukukî netice divanın noktai nazarına göre tamamilen itibarî bir istintaçtır; ve bundan hiç bir veçhile şu netice çıkmaz.

Denilebilecek yeğane şey denizlerin serbestisi prensipine binaen bir geminin devlet ülkesi vaziyetinde olduğudur. Fakat bayrak devletinin haiz olduğu hukukun kendi toprağında istimal ettiği haddenden ilerisine gidebileceği merkezindeki iddiayı müeyyit bir şey yoktur. Binaen aleyh bir gemi dahilinde açık denizde cereyan eden vak'alar bayrak devletinin toprağında hadis olmuş addedilebilmelidir. Demek ki bir gemi dahilinde açık denizde iken ve ika olunan fiil tesirini başka bayraklı bir gemi yahut başka bir devlet toprağında icra ederse iki ayrı ayrı devlet toprağında ika edilmiş cürüm mevzu bahsimiş gibi aynı prensiplerin tatbiki lâzım olup tesirin hasıl olduğu gemi devletini sanki bu fiil kendi toprağında vaki olmuş gibi fail aleyhinde takibatta bulunmaktan menedecek hukuku düvel prensipi olmadığını kabul etmek icap eder. (s. 25)

Bizzat deniz serbestisi prensipi hiç bir veçhile bayrağın tabi olduğu hükûmetin karî salâhiyetini tazammun etmemektedir. Bu salâhiyet ancak müteamül bir hukuku düvel kaidesiyle yukarıda mevzu bahs olan prensip fevkinde bir madde ile tespit edilmiş olsaydı kabul olunabilirdi. Böyle bir kaidenin mevcudiyetini göstermek için Fransız hükûmeti millî ve beyneddüvel hukuka ve beynelmilel bazı mukavelelere müracaat etti. Bu mukaveleler « umumî hukuka » muhalif olarak

bir hükûmetin harp ve muhafız gemilerini, bir başka devletin ticaret gemileri üzerinde az çok şumullü bir surette nezaretlerine müsaade etmekle beraber hakkında takibat yapılan geminin bayrağının tabi olduğu devlet mahkemelerinin salâhiyeti hukukiyelerini muhafaza etmektedir.

Bu üç Fransız delilinin teferrüatına girmeden Divan birbirini müteakiben muhtelif noktai nazarı reddetmektedir.

Bu nazariyeye gelince: Divan âdete müstenit hukukî bir kaidenin mevcudiyetini kabul mevzubahs olduğu bu nazariyeye atfı kıymet hususunda ihtiyatkârane hareket başlıyor ve böylece Divan Statüsünün (38) inci maddesinin (4) üncü fıkrasının şumulünü yeniden müphem bırakıyor.

Bundan başka nazariye Fransız tezi lehinde hiç bir şey ispat etmiyor; çünkü müellifler bayrağın tabi olduğu devletin salâhiyeti hukukiyesi prensipine, millî toprak üzerindeki devlet salâhiyetinin şumulü nispetinde, açık denizlerdeki gemi üzerinde de o devletin aynı hakkı kazaya malikiyeti bulunduğundan başka bir mana atfetmemekte müttelik görünmektedir.

Eski misallere göre Divan nazarı dikkati celbeder ki; ayrıca tetkik edeceği müsademe vakayii təcrid edilince bu misallerden hiç birisi muhtelif devletlerin bayraklarını taşıyan iki gemi ile alâkası olan bir cürümle münasebettar değildir.

Meşhur [Kosta Rica Packet] hadisesi bir istisna teşkil etmez. Zira sirkat hadisesi suların cereyanına kapılıp giden bayraksız ve taifesiz bir kayık [Pirogue] içinde geçmişti.

Diğer taraftan beyneddüvel tatbıkatta hükûmetlerin ecnebi gemilerde vukua gelen cürümler dolayisile kendi salâhiyetlerini kullandıkları vakalar da vardır. Meselâ bir Amerika gemisinde katil filile müttehem [John Anderson] isimindeki bir İngiliz gemicisinin misalinde olduğu gibi.

Bayrağın tabi olduğu devletin münhasır salâhiyeti keyfiyeti, cürme maruz kalan adamın milliyeti dolayisile ecnebi bir devletin

müdafaası ve bu devlet kanunlarının yahut mahkemeleri içtihadatının takibata müsaade için kâfi gelememesi takdirinde kabul edilmiş görünmektedir.

Bir, umumî hukuk prensipini muhafazadan ziyade esaret muahedesi deniz altındaki kabluların muhafazası, balık saydi kontrolu gibi mukavelelere gelince : Bayrağın âit bulunduğu devletin münhasır hakkı kazasına âit vazih kayıt, — bir umumî hukuk prensipini muhafazadan ziyade, tarafeyn için diğer âkit hükûmetlerin ticaret ve balıkçı gemilerine karşı fevkalâde salâhiyetler tanıyan — bu mukavelelerin tamamile makûsu olarak izah edilebilir.

Bundan başka bu mukavelelerde mevzubahs olan, yalnız bir gemiyi tahlikeye koyan umumî cürüm sahasının haricinde kalan hususî evsafı haiz cürümlerdir.

3 — Nihayet Divan Fransanın istinat ettiği üçüncü prensipi de tetkik etti. Bu prensipe göre bilhassa müsademe hususunda cezaî takibat ancak bayrağın âit olduğu devlete munhasırdır. Bu vaziyette Fransız hükûmeti ayanı, bir taraftan ceza mahkemelerinin müsademe hususatındaki salâhiyetleri meselelerinin nedreti, — bu öyle bir hususî vaziyet idi ki, cezaî takibatın ancak bayrağın ait olduğu devlet mahkemelerine gidebileceği zehabını veriyordu — diğer taraftan da bayrağın âit olduğu devletin münhasır salâhiyeti prensipinden mülhem olan bazı içtihat misallerini mevzubahs etti. Fakat bu iki Fransız delilinden ne biri ne de diğeri Divan nezdinde hüsnü kabul görmedi. Çünkü Divana göre evvelâ verilen misalden mevadî cezaiyede yegâne salâhiyet sahibi olarak bayrağın tabi olduğu devletin tanınması hususuuda hükûmetlerin muvafakati zımniyesini istidlâl hatalı bir şey olacaktı. Filhakika bu, âdete müstenit hukuka âit umumî nazariyenin yardımıyla hiç bir veçhile meşruiyet kazanamıyacak bir istintaç olurdu.

(Mabaadi var)

Mahkemei Temyiz Kararları

Terekeden istihkak

Aiße ile Ünzile aralarındaki terekeden istihkak ve hissei irsiye davasından dolayı Çanak Kal'a hukuk mahkemei asliyesinden verilen 10-9-928 Tarih ve 166 No.lı hükme karşı müddeti kanuniyesi içinde Aiße tarafından temyizi dava edilmiş olduğundan temyiz, arzuhalı ve lâyihası ve dava evrakı okunup iş anlaşıldıktan sonra görüşölüp düşünöldü.

1.— Davacı Aiße dava arzuhalinde Koyun dava edip ferileri olan Kuzular hakkında davada bulunmadığı gibi esnayı muhakemde 14 baş Koyun kendisine kocası müteveffa Mehmedin metrukâtından isabet ettiğini ifade etmiş olmakla beraber oğlu müteveffa İbrahimin terekesine ait zabıt varakasinda 14 baş Koyun hakkında istihkak davasında bulunduğı muhakeme zabıtnamesinde yazılı olmasına göre temyiz lâyihasında bucihete dair itiraz varit değildir.

2.— Diğer müddeabiha Zahireleri de kendisine ait olduğunu davacı Aiße ispat edememiştir.

Yukarıda yazılı sebeplere binaen temyiz lâyihasında yazılı itirazlar hükme karşı varit olmadığından reddile temyiz olunan hüküm mezkûrun Hukuk Usulü Muhakemeleri kanununun 438 inci maddesi mucibince tasdikine ve miktarı aşağıda yazılan temyiz masraflarının temyiz eden taraftan alınmasına 21-1-929 tarihinde ittifakla karar verildi.

Nişanı bozma — Tazminat

[T. K. M. Md. 84, 85.]

Mehmet Ferit Ef. vekili Ömer Lûtfi Efendi ile Hasan Ef. vekili Ahmet Efendi aralarındaki nişan bozulması yüzünden tazminat davasından dolayı Kemaliye hukuk hakimliğinden verilen 15-9-928 Tarih : ve 232 No.lı hükme karşı Hasan Efendi tarafından müddeti kanuniyesi içinde temyizi dava edilmiş olduğundan temyiz arzuhali ve cevap lâyihası ve dava evrakı okunup iş anlaşıldıktan sonra görüşölüp düşünüldü.

1.— Kanunu Medenin 83 üncü maddesi mucibince davayı mezkûrede Emine Hanımın babası Hasan Efendi hasım olabilir.

2.— Zararı maddi hakkındaki erbabı vukuf raporuna müdde aleyhi mumaileyh Hasan Efendi vekili Ömer Lûtfi Efendi muhakeme esnasında bir itirazı olmadığını ifade etmesine nazaran temyizen vuku bulan itiraz varit değildir.

3.— Zararı manevi ciheti mahkemenin takdirine müstenittir.

4.— Tetkikatı temyiziyesi hitam bulmuş olmasından dolayı tehiri icra talebinin tetkikine mahal kalmamıştır.

Verilen hükmün istinat ettirilen esbabı mucibesine ve yukarıda yazılı üç sebebe göre temyiz lâyihasında yazılı itirazlar hükme karşı varit olmadığından reddile usul ve kanuna uygun olan hükmü mezkûrun Hukuk Usulü Muhakemeleri kanununun 438 inci maddesi mucibince tasdikine ve miktarı aşağıda yazılan temyiz masraflarının temyiz eden taraftan alınmasına 10-1-928 tarihinde ittifakla karar verildi.

Akıl hastalığı

Zehra Hanım ile Halil aralarındaki Butlanı Akti Nikâh davasından dolayı Kasaba hukuk hâkimliğinden verilen 17 - 11 - 928 tarih ve 276 No, hükme karşı müddeti kanuniyesi içinde Halil vekili Hakkı Bey tarafından temyizi dava edilmiş olduğundan temyiz arzuhalı ve lâyihası ve dava evrakı okunup iş anlaşıldıktan sonra görüşölüp düşünüldü.

1.— Müdde aleyh Halilin akıl hastalığı ile malûl olduğu mahkemece kabul edilmiş olmasına göre kanunu medenin 355inci maddesi mucibince ifayı muameleye tevessül edilmesi lâzım gelirken kanunu mezkûrun 13 ve 14üncü ve Hukuk Usulü Muhakemeleri kanununun 38inci maddesile aşağısın la yazılı maddeler hükümlerine tevfikân müdde aleyhi mumaileyhe tayin olunacak mümessili kanunî huzur ile muhakemeye devam ile hüküm verilmek lâzım gelirken medenî haklarını istimalden mahrum ve davaya ehliyeti kanuniyesi olmayacak surette malûliyeti kabul edilen müdde aleyh ve vekilinin husumetinin kabul ile muhakemeye devam ve hüküm verilmesi muhalifi usul ve kanundur.

2.— Raporlar arasındaki ihtilâfın tıbbî adli müessesesince hal ettirilmesi icap ederken mahkemece telif çalışılması kanunî değildir.

Yukarıda yazılı sebeplerden dolayı temyiz olunan hükmü mezkûrun hukuk Usulü Muhakemeleri kanununun 428inci maddesi mucibince Nakzına ve miktarı aşağıda yazılan temyiz masraflarının ileride haksız çıkan taraftan alınmasına 23 - 1 - 929 tarihinde ittifakla karar verildi.

Nişanı bozma — Mütekabil dava

[T. K. M. Md. 84, 85, 86. B. K. Md. 203]

Ali ile Servet Hanım aralarındaki nişan bozulduğundan verilen hülliyyat ve eşyanın istirdadı Ali tarafından ve zarar ziyana mukabil tazminat için de Servet Hanım tarafından mütekabilen ikame olunup birlikte görülen davadan dolayı Bilecik hukuk mahkemei asliyesinden verilen 2 - 12 - 928 tarih ve 284 No.lı hükme karşı her iki taraftan ayrı ayrı müddeti kanuniyesi içinde temyizi dava edilmiş olduğundan temyiz lâyiha-ları ve dava evrakı okunup iş anlaşıldıktan sonra görüşölüp düşünöldü.

1.— Müdde-a aleyha Servet Hanım tarafından mütekabilen ikame edilen tazminat davası Hukuk Usulü Muhakemeleri kanunun 203üncü maddesi hükmü veçhile cevap lâyihasında veya arzuhal vermek suretile dava edilmemiş olmasına ve mahkemei asliyede şifahî talep ve dava üzerine hüküm caiz değöilken ve nişanın bozulmasında kusur hangi tarafta olduğü da tetkik olunmaksızın davacı Alinin tazminat ile mahkûm edilmesi muhalifi kanundur.

2.— Davacı Alinin geri verilmesini istediğı eşyadan yalnız nakten verildiğı iddia olunan yüz kuruştan maadasını hediye olarak aldığını mumaileyha Servet Hanım esnayı muhakemede ikrar etmiş olmasına göre bu cihetin Kanunı Medenin-in 86ıncı maddesi nazara alınarak halli lâzım gelirken muhakemenin başka suretle icrasile hüküm fıkrasında dava olunan ve mumaileyha tarafından ikrar edilen bir kısım eşya hakkında hiç bir karar verilmemesi usul ve kanuna mugayirdir.

Yukarıda yazılı sebeplerden dolayı temyiz olunan hükmü mezkûrun Hukuk Usulü Muhakemeleri kanununun 428inci maddesi

mucibince Nakzına ve aşağıda yazılan temyiz masraflarının ileride haksız çıkan taraftan alınmasına 27 - 1 - 929 tarihinde İttifakla karar verildi.

Miras sebeble istihkak – Müruru zaman

[T. K. M. Md. 577, 579.]

İbrahim oğlu Mehmet ile Topal Mehmet oğlu Mehmet Ali aralarında emlak ve araziden hissei irsiye davasından dolayı Kangal hukuk hakimliğinden verilen 24-9-928 Tarihli. ve 517 No.lı hükme karşı müddeti kanuniyesi içinde İbrahim oğlu Mehmet tarafından temyizi dava edilmiş olduğundan temyiz arzuhalı ve lâyihası ve dava evrakı okunup iş anlaşıldıktan sonra görüşölüp düşünüldü.

1.— Davacı Mehmedin müdde aleyh Mehmet Ali aleyhindeki davası müteveffa büyük babası Mehmetten intikal eden arazinin intikalinde büyük babası Mehmedin kızı olan anası Aişe mirasçı ve eshabı intikalinden olduğu ve anası mezbure Aişenin dahi vefatı üzerine onun hissesi kendisine intikal etmiş iken anası mezbure Aişenin mirasçı olduğu ketmedilerek müdde aleyh Mehmet Ali kendi namına tapuca intikal muamelesi icra ettirip hissei irsiyesini ketim ve hissesini zapt ettiğinden hissesinin tarafına teslimi ve tapu kaydının tashihi talebinden ibaret olup müdde aleyhi mumaileyh vekili Mehmet Rahmi Efendinin davayı mezkûreyi külliye inkâr etmesi üzerine davacı mumaileyhin davasını ıspat için ikame edeceği delillerin dinlenmesi ve tebeyyün edecek hale göre halli mes'ele edilmesi lâzım gelirken ihmali mugayiri kanundur.

2.—Müdde aleyh vekilinin ne gibi bir maksatla çıkarıp gösterdiği anlaşılamiyan kassam hücceti İbrahim bin Alinin met-

rukâtına ait olduğu yazılı ve davacı Mehmet tarafından murisi evveli Mehmede aidiyeti muhakeme zabıtnamesinde kabul ve tasdik edilmemiş iken iki tarafın ifadesi karıştırılarak hangi tarafın iddiasının sübutuna delil olduğu anlaşılmaksızın fıkrai hükmiyede meçhul üzerine hükme delil olarak kabul edilmesi doğru değildir.

3. - Dava olunan emvali gayri menkulenin sureti dava veçhile esasen murisi evvel Mehmet namına tapuca tasarruf kaydı olduğu ve müddeâ aleyhi mumaileyh namına tapuca intikal suretile muamelei kaydiyesi icra edildiği ve veraset dahi tebeyyün ettiği takdirde mirasçılar arasında müruru zaman cari olamaz iken dava ve muhakeme lâyükile tetkik edilmeksizin hadiseye şumulü olmiyan Kanunu Medenin 639 uncu maddesi hükmüne tevfikân davanın reddedilmesi muhâlifi kanundur.

4.— Davanın sui niyetle ikame edildiği lâyükile tespit olunmaksızın cezayi nakti ve ücreti vekâletle davacının mahkûmiyeti kanuna uygun değildir.

Yukarıda yazılı sebeplerden dolayı temyiz olunan hükmü mezkûrun Hukuk Usulü Muhakemeleri kanununun 428 inci maddesi mucibince nakzına ve miktarı aşağıda yazılan temyiz masraflarının ileride haksız çıkan taraftan alınmasına 27-1-929 Tarihinde ittifakla karar verildi.

İsviçre Federal Mahkemesi

Kararları

Nişanı bozma: Erkek nişanlı kızın eski ahlâkî kusurunu nişan sırasında biliyor idise bu hal nişanı bozmağa haklı bir sebep teşkil edemez.

Aktirisin, müddeaaaleyh ile aşk münasebeti bağlamasınban evvel sürmüş olduğunu kabul ettiği, cinsî noktayı nazardan oldukça hafifmeşrebane, tavrı hareket yalnız mumaileyhin evlenmekten imtinainı değil her hangi nakdî mes'uliyetten beri kalmasını da geniş surette muhik kılabilir. Şu kadar ki, bizzat müddeaaaleyhin de kabul ettiği vechile, aktiris münasebetlerinin ta başlangıcında ona kusurlarını söylemiş: ve bununla kalmıyarak kendisine açıktan açığa "geçmiş hayatından hiç bir teessüf,, duymadığını da beyan etmiştir. Binaenaleyh aktirisin kendisine bakire olarak gelmediğini müddeaaaleyh biliyor ve onun cinsî noktayı nazardan hissiyatını da taniyordu. Buna rağmen müddeaaaleyh kendisile nişanlandı: Bu uzun müddet düşünülmüş ve netayici tamamiyle malum olarak kat'î surette istenmiş bir nişanlanmadır.

Nişanlının [kadın] afif bir hayat sürmiyen bir aileye mensup olmasının meydana çıkarılması nişanlı [erkek] için nişanı bozmadan mütevellit her hangi tazminat borcundan kurtulmağa mu'teber bir sebep teşkil edebilir: Bu da başka açık bir sebep! çünkü bir kızın büyüdüğü muhitin ahlâkî vaz'iyeti onun âdetlerinin, ciddiyetinin bir zamânıdır, fakat doğruyu söylemek lâzım gelirse bu hususta müddeaa-

aleyhe yeni hiç bir şey ifşa edilmedi ve edilemezdi : müddeaaaleyh ta başlangıçtan beri aktirisin ahlâkî derecesini tamamiyle bilmiş olarak hareket etti ve daha ileriye gitti. Şu da ilâve edilmeli ki aktirisin kusursuz bir aileye mensup olması müddeaaaleyh ve akrabaları için o kadar ehemmiyetli idise nişanlanma merasiminden evvel malûmat almaları lâzım gelirdi. Bilhassa müddeaaaleyh bunu yapmağa mecburdu, o müddeaaaleyh ki aktirisin sırlarını tevdi etmesi hiç olmazsa mumaileyhanın büyümüş ve terbiye görmüş olduğu muhitin ciddiliği hakkında, kendisinde her hanği bir şuphe uyardırması lâzım gelirdi: şupheyi içinden savuşturması icap ederdi. Bunu yapmadı. Kendisinin bu ihmali ise aktirisi mes'ul tutamıyacağı bir kabahat teşkil eder.

Nişanın gayri muntazar surette bozulmasının aktirisi iş görmek hususunda takriben altı ay, kısmen iktidarsız bir hale, ve kalbî rahatsızlıklarla vahimleşen bir inhitatı asabîye maruz bırakması dolayisile onun şahsî tamamiyetini ve binnetice şahsî münasebetini ihlâl eden vahim bir zararı Kanton bidayet mahkemesinin müddeaaaleyhi kanunu medeninin 93 üncü maddesine göre manevî zarar olarak kabul edilmeğe kâfidir. (Egger, şerh 4, kanunu medeninin 28 inci maddesi, s. 104; Gmür, kanunu medenî Md. 28, şerh, IV. 1 s. 151). Tazminatı 2000 frank olarak tayin etmekle kanton hakimi ahvali davayı munsıfane surette takdir etmiştir. Bunun için bu noktadan dahi, itiraz edilen karar tasdik olunur.

Praxis, 1928 cuz: 11

No: 201

Mütercimi

Ankara Hukuk mektebi
talebesinden

MUSTAFA FEHMİ

Bu çeşit siyasî suçlardan bazıları da vardır ki etibbâyı ruhiyenin en âlimane olan mülâhaza ve mütalâalarına rağmen hükûmetlerin zaman ve siyaset icabı olarak ehemmiyet vermemelerini iktiza eder.

3.— Hezeyanı tasavvufilerle pek yakın bir hısımlık gösteren hezeyanı müzmini itisafilerde de suçlar hep cinneti müteakileye misal olacak evsâftadır. Hatta itisafîlârin, suçların, hezeyandan ileri gelme suçların örnek, çeşitleri gibi kabul olunabilir.

Hezeyanı itisafî müzmin oldukça yaşı ilerilemiş adamlarda zâhir olur; hastalık iptidalarında umumiyetle herkesi kendi aleyhinde zannetmekten ibaret mühim bir ıztırap şeklinde başlayıp yavaş yavaş mecnun kendi aleyhinde bulunan eşhası gittikçe seçip ayırmağa başlar; ve nihayet maruz kaldığı bütün zulüm ve işkenceleri mahdud bir kaç kişiye atfû isnat eder. Bazı mecnunlar vardır ki kulaklarına sesler gelir; ve bu sesler kendilerine hakaret eder, yahut kendilerini tehdit eder, yahut ki kendilerine rızaları hilâfındaki işleri işlemeği emreder. Bazı hastaların da kulağına ses gelmez, fakat kendileri her günkü hayatta adet olan vekayii kendi hezeyanına uygun bir şekilde şerh ve tefsir eder: bu suretle yavaş yavaş kendilerini maruz zannettiği zulüm ve işkencelerin sebeplerini ve iç yüzlerini tefsir edecek surette oldukça bir birini tutar bir anlayış ve kavrayış tarzı getirir. Bu suretle tasavvur ettiği zulüm ve işkencelerden kurtulabilmek için sarfettiği emek ve gayreti haklı görür. Umuma karşı beslediği vesvese ve emniyetsizlik içinde zihnen uğradığı bu mezalimin esbabını araştırır. İptidaki şüphe ve faraziyeleri yerine yavaş yavaş kanaatlar belirir; ve gittikçe düşmanlarını aradığı saha daralır. İptidada uğradığı mezalimden bütün âlemi mes'ûl tutarken Farmasonlar, ittihatçılar, itilâfçılar, meb'uslar, v.s. gibi müphem ve şahsiyeti taayyün etmemiş zümreleri ithama başlar. Ve nihayet bütün düşmanlıkların hakiki âmil ve saiki olmak üzere tek bir adamı ayırır. Hiç bir haberi olmaksızın bu suretle mecnunun kanaat getirmiş olduğu adamın vay haline! mecnunun artık şüphe ve tereddüdü kalmamıştır; kendini müdafaa edecektir; evvelâ sesleri işittiği evden kaçır; fakat nereye

gitse yine sesleri işidir; bu sefer itisafkârına mektup yazar, yahut açıktan açığa yüzüne söyler, kavga eder, hatta kapısını vurur, camlarını kırar ondan sonra artık polisleri, jandarmaları, müddei umumiye tacize başlar. Kendisine hayatı cehennem eden bu zalimin elinden kurtarılması için arzuhalles yağdırır. Bazı defa bu mecnunların şikâyetnamelerinde İpnotizmadan, telsiz telgıraftan, te'sirâtı Nücumiyyeden, Sihir ve Büyüden bahsederek mecnun olduklarını hezeyan ettiklerini bir bakışta anlatırlar. Fakat bir takımları da vardır ki bilâkis vehlei ülâda şikâyetleri hakikate mukarin gibi görünür, hezeyanlarını keşfedebilmek için ciddi tetkikat ister, bu sebepten birinci nevide olanlar daha ilk hamlede tevkif edilip Tımarhaneye sokulabilirler. Fakat ikincileri hakkında iş müşküldür. Deliliklerinden şüphe edilmediği için Tımarhaneye konmazlar, şikâyetleri savsaklanarak def'edilmek istenir.

Savsaklandıkça inatları artar, hezeyanın şiddeti kuvvetlenir. Ve nihayet mutata olan bilecümle insanî ve kanunî vasıtalarla müracaat ederek maruz kaldıkları nihayetsiz hayatsız işkence ve taarruzlardan kurtulmağa çalışmış oldukları halde herkesin kendilerine güldüğünü, bütün şikâyetlerini her makamın hasır altı ettiğini gören mecnun davasından me'yus ve naümit, zaliminin vücudunu bizzat kaldırmağa karar verir; onun nazarında artık İtisafkârı ölüme mahkûm olur. Deli kemali sekinetle kararını verdikten sonra mevkii icraya vaz'edilmek için kâffeı teferrüatı tasarlar, teşebbüsünün muvaffakiyetsizlikle bitmemesi için her tedbiri alır. Silâhın en emniyetlisini, yerin en münasibini seçer ve münasip saati bekler, böyle bir mecnun hezeyanını komşusu olan bir kadın üzerinde senelerce takarrur ettirdikten sonra bir tüfenk tedarik ederek ve isabette yanlışlık olmamak için silâhı bir sehpa üzerine yerleştirerek beklemiş ve biçare kadın bir gün hiç bir şeyden habersiz evinden çıkarken vurup öldürmüştür. Şu saydığım üç nevi delilikteki suçlu işlerin müşterek vasıfları da üç noktada hülâsa edilebilir:

1 — Suçun saik ve mucibi noktai azimetin hezeyandan ileri gelme yanlış ve hakikate gayri mutabık olmasından sarfınazar ondan sonraki bütün kısımlarında makul ve mantikidir.

2 — Suç tasarlanmıştır. Cürümde taammüt vardır ; bu tasarlayış bazan Malihülyalılarda olduğu gibi mecnun uzun zaman kararsız iken bugün birdenbire Tababeti ruhiyede Hecme denilen bir sıkıntının arttığı zamanda mukavemetsuz bir ilca ile anî ölür. Bazan tasavvufilerde ve itisafilerde olduğu gibi uzun müddet düşünme neticesidir. Ve bunlarda tasarlamamanın uzun müddettenberidir düşünölmüş olması hastanın bir müddet kudreti fikriye sahibi olmasından naşı hiç olmazsa suçun muvaffakiyetini te'min emelinden neş'et eder.

3 — Suçun işlenmesinde muvaffak olmak için pek çok tedbir ittihaz edilmiş bulunmasına rağmen suçlu kaçmasını veya cezadan kurtulmasını te'min için hiç bir tedbir alınmamıştır. Tutulunca suçunu hiç eziyet vermeksizin i'tiraf eder. Suçu bütün Safhalarile uzun uzadıya anlatır ve Kast ve kararının bütün sebeplerini ve icabatını izah eyler. Kanunun hükümlerini pek iyi bildiği halde kanun harcine çıktığını takdir ve teslim etmekte tereddüt etmez. Eğer bir hezeyanı itisafilî ise kendisine müracaatında muavenet ve sahabet görmediği için Adaleti beşeriyeyi itham eder; Malihülyalı ise bütün içindeki ıztırapları uzun uzun itiraf eyler, ve cezayı kendi ister.

Bu vasıflar tahlil edilince bir hamlede bunların adî suçlulardan başka oldukları, suçlarının menşei marazî olduğu, hezeyanı fikirleri nazarı itibara alınmayınca suçlarında sebep ve mana kalmadığı bir tabibi ruhî nazarında derhal aşikâr olur.

Görölür ki bu adamlar hastadırlar, ve suçları zahirde ne kadar feci ve şeni olursa olsun hastalıklarının zarurî emrazındandır.

Ceza ehliyetlerini hafifletmeğe sebep olan

Aklî haletler

Bugün oldukça karışık ve pekte iyi anlaşılmamış olan bir bahse, mes'uliyeti muhaffefe meselesine temas etmek istiyorum.

Ceza kanununun 47 inci maddesinde mecnunların tababeti adliyesi sahası büyük cayı tatbik bulur, filhakika her gün görölen vak'alarla sabittir ki akli tamam yerinde olanlarla deli oldukları müspet ve muhakkak olanlar arasında vazıh ve kat'i bir haddıfasıl yoktur; ve

bilâkis bu iki haddarasında edebiyatı tıbbiyede yarı deli denen geniş bir ruhî tegayyür sahası vardır. İşte bu yarı delilerdedir ki bir suç işledikleri vakit bu yarı deliliklerinden istifade edebilmeleri için esbabı muhaffefeyi tatbik etmek düşünülmüştür. Filhakika hali tabiide bir şahısta mes'uliyet ve ehliyeti cezaîyenin iki esaslı şartı olan şuur ve harekâtın serbestisi unsurları uzun uzadıya nazariyata girişmeksizin ve pesinmolojik faraziyelerde bulunmaksızın da teslim olunmak iktiza eder ki her ne olursa olsun marazî bir hal bir taraftan suçlanmağa karşı plan iradi mukavemet kabiliyetini tamamiyle değilse de az çok azaltır. Diğer taraftan her hangi bir işin ahlakî ve içtimâî kıymetini ölçmeğe medar olan akletme ve ayırdeyleme kudretini azaltır; birinci halde fert filinin suç mahiyetinde olduğunu tamamiyle hesap eder olmakla beraber maraz hali sebebine sağlam adamın suç işlemek meyline karşı koyduğu mukavemet kudretini tamamiyle gösteremez; ikinci takdirde ise akletme ve ayırt eylemenin eksikliği ferde yaptığı işin ahlakî ve içtimâî ehemmiyetini kavramasına mani olur. Her iki halde de ferdin marazî hali esbabı muhaffefe için bir saik makamındadır.

Hukuku cezada olduğu gibi büsbütün nazariyat sahasında kalınacak olursa meseleyi kavramak kolaydır. Fakat tıbbî adli noktai nazarından yani tatbikat sahasında mes'ele cidden güçleşir. çünkü burada ademi mes'uliyeti mutlaka çizmek icap eder ki maatteessüf bu mıntaka dahilinde kalan çeşitler pek müphem ve gayri vazihdir. Ve gösterdikleri seriri evsaf sıhhat ve kat'iyet ifade etmez; maahaza bazı müellifler bu bahiste de pek umumî düsturlar koymuşlardır.

Haddi zatında ölçüsüz ve tartısız bir mefhum olan mes'uliyeti bir nevi ölçüye vurmak demek olan bu nazariye münakaşaya değmez. Zaten Rejiste mes'uliyetin eyiden eyiye veya biraz tahaffüf edeceği tabirlerini kullanarak maksadına ilmî bir ölçüden ziyade keyfî bir takdir süsü vermiştir.

Halbuki ulumu müspetede böyle umumî esaslara tutunarak istikra tarikiyle hususî vak'aları neticeye bağlamak makbul değildir. En dogru usul basitten mürekkebe gitmektir ki bir ademi mesu'liyet bahsinde de bu tariki takip ettik ve ademi mes'uliyeti mutlakada

kıstas olarak suçun saiki mutlaka marazî vasıfta olması esasını izah ettik. Binaenaleyh bir taraftan nazari ve umumî olan noktai nazarı, diğer taraftan da mes'uliyetin tahaffüfû aynı zamanda ehliyetin de tahaffüfünü icap edeceğini nazarı itibara alarak aynı usulü mes'uliyeti muhaffefe bahsinde tatbik edelim.

Evvel emirde bazı suçluların marazî ilcalara mukavemet kudretlerinde görülen fark tabibi adlinin vicdanı önüne dikilir.

Manyakların, masru'ların işledikleri suçlardan bahsederken buurları fili mün'akis mahiyetinde olmak üzere tavsif etmiş ve bu arada ilcaî işleri de tarif ederek velevki bir hayal veya vehmi hissînin taamülü olsun, bu işlerin huşunet ve fecaatları itibariyle ef'ali ilcaiyeden tavsif olunabileceklerini söylemiştir.

Fakat ef'ali ilcaiye sade böyle failin tamamiyle şuursuz bir halde hiç bir sebep ve saik yok ikenmiş gibi işlediği işlere münhasır kalmaz. Haddi zatında ilca diye şuurda tecelli eden bir fikri file çevirmek emeline denir. Şuurda tecelli eden efkârı hizi file koymak meyli umumî bir hadisei fiziyo lociyei psikolociyedir. Bunun muhtelif şekilleri vardır, ve bu muhtelif şekilleri ilcanın şiddetinden neşet eder.

Evvela: tabiî halde, mutat hayatta her hangi bir işin işlenmesi şuura lâhik olur ve bu işi işlemek meyli bir az kuvvetlice az çok infiali mucip her fikre refakat eder, buna arzu denir. Fakat bu arzu ve mülâhazanın, İngilizlerin şef kontrol dedikleri Murakabei Nefs te'siri altında sırf nazari, fikri kalır, alelâde hiç bir cehdi, cebri nefsi mucip olmaksızın kolaylıkla defedilebilir; hülâsa insan nefsine hakim kalır ve tahlil edince bu arzunun bir meyli deruniden münbais olduğunu ve hiçte zorlamaksızın ve işe başlamaksızın def'edilebildiğini görür. Pisi hastenik denen ruhî hezale müptelâ adamların işlerinden bir takım emeller doğar ki vazihan marazî evsafa olur, bu kabil hastalar şuurlarında şahsiyetlerine, Enelerine tamamen yabancı olduğuna kail oldukları, kendi vicdanlarından doğma olduğunu kabul ve itiraf etmedikleri bir takım emellerin tecelli ettiğine şahit olurlar. Hastanın vicdanında menfur, suçlu bir takım işler yapmak, meselâ mukaddesata hakaret etmek, sevdiği bir zatı öldürmek, veya ar ve namus hilâfı bir iş işlemek gibi bir arzu uyanır; halbuki aynı zamanda şuuru bu meyl

ve arzuya karşı isyan eder. Bu ruhî hadise pek gariptir; bunda adeta haleti saneviyede olduğu gibi şahsiyet ikiye bölünmüştür; şukadar ki burada haleti saneviyede olduğu gibi bir beden içinde iki ruh vardır, fakat bunlar yekdiğerinin yabancısı değildir, tanışılar, fazla olarak bir birlerinin tamamiyle muarız ve muhalifidirler, ikinci ruh, mariz şahsiyet, tabii şahsiyetin razı olmadığı ve münasip görmediği emel ve arzulara sahiptir ve her an şiddetlenip kuvvetlenerek tabii şahsiyet üzerindeki tahakküm ve zorbalığını arttırır, ve bunun taşan, salan tahakkümü karşısında asıl şuur, miskin ve korkak, gittikçe büzülür ve siner.

Şuurda aynı zamanda hazır bulunan bu iki şahsiyet arasında tezat ve tebvün o şahs ile ıztırarı ilcaisi arasında öyle şiddetli bir derunî cidal ihdas eder ki bu müellim infiali hali cismaniyet üzerinde de in'ikâslar peyda eder. bu ruhî ıztırarın te'siri altında hasta içinde bir darlık, kalbinde bir sıkıntıdan, şiddetli çarpıntılardan muztariptir, soğuk terler döker; fakat bu sıkıntı umumiyetle bir ruhî cidal ve bir cismanî ıztırıp şeklinde kalıp hariçte bir aksül amel haliunde gözükmez. Hasta her ne kadar fenalık etmekte muztar olduğu fikrile son derecede muazzep ve müellim ise de yine iradesinin yularını zapteder; başkası için bir tehlike olmaz; ve binaen aleyh bu kabil hastalar suç işlemez. Pishasteni grizatta bir dalâlet olmaktan ziyade hıffet ve muhayyele- nin bir hastalığıdır. bunlar hakikaten bir fenalık etmek meylî, arzusile muztarip olmaktan ziyade kendilerinde böyle bir meyl ve arzu mevcut olduğu korkusundan ürkmüş ve yılmış bir haldedirler; bütün azap ve ıztırapları kötü emellerle vicdan mücadelelerinde bulunmalarından değil; kendilerinde kötü bir emel mevcut olabilmesi hakkındaki vehimlerini zihinlerinde büyülterek helecan ve heyecana düşmelerin- dendir.

Asıl suçlu işlere karşı Şuurlu ilca ruhî eksiklikler ile pek ziyade yüklü olup Mütereddi denilen adamlarda, hususile başlıcası İspirto iptilâsı olmak üzere Semmî bir amil de Eklenen ahvalde tahaddüs eder. Bunlarda şuurlarına Lâyih olan Suçları işlemeğe olan meyl Şuursuzdur; akıl iradeye hükmedebilecek vakit ve Fırsat bulamaz; bu suça Salış; derhal Tenasülî mahiyette Suçlara,

yangın çıkarmağa ve hatta adam öldürmeğe sebep oluverir. Burada da Vetirei ruhiye haddi zatında Pisihastaındaki ızdırarı ilcainin aynıdır, burada da fikir meş'urdur ve şahsın tabiatile nefret ettiği ve dehşet getirdiği suçun işlenmesi arzusu arasında ruhî bir cidal tahaddüs eder; fakat burada şerait başkadır, Muzur tohum müsait bir zemine düşmüştür; Suç işlemek arzusu sade fikrî ve nazarî değildir, daha ziyade fi'liyata makrundur, akıl ve efkârı selime zaten zaif olduğu için cidal uzun sürmez, fiil derhal galebe eder.

Size evvelce gırizai tenasül bahsinde söylediğim Bahiyeti zalime, Mazlumla ve Mebruke erbabı hep bu sınıftandır; bunları yeniden tafsil etmiyeceğim, sade kileptomani hakkında mücmel bir fikir vereyim :

Kileptomani yani Hırsızlığa ruhî iptilâ pir birinden farklı iki sınıfa ayrılabilir bir nevi saf kileptomanlardır; bunlar hususî bir nevi Kolleksiyonculardır ki Ellerinin erişebildiği yerlerde ve bilhssa Çarşı sergilerinde hiç bir vakit kullanmiyacıkları bir takım eşyayı mahza gayri meşru bir surette elde edilmiş olmaktan gayri hiç bir kıymetleri olmadıkları halde çalmış olmak için çalarlar. Bunların hırsızlıklarında bir dereceye kadar ihtisasları da vardır; hemen daima aynı cins eşyayı meselâ Kumaş parçası, kordela, gibi bir cins eşya çalarlar.

Bir ikinci sınıf Kileptomanlar da Tenasülî mahiyettedirler; bunlar o cins Mebrukecilerdir ki paralarının azlığı nefislerini körletmiye yetmediği için emellerini Hoşnut etmek için muhtaç oldukları eşyayı çalarak tedarik ederler.

Bir az daha karışık bir nev'i vardır ki bunlarda hazzı tenasülî ancak mebrukelerinin çalınmış mal olmasile kabili husul olur. Bu son iki sınıfın her ikisi de ipek kumaş, kadın mendili ve çorabı, ve saire gibi eşya çalar ve bunları odalarına kapanıp kapıyı kilitledikten sonra Aşk ve hülya ile seyrederek veya istimna için kullanırlar. Bu sınıfta calibi nazar bir zümre de kundakçılar daha doğrusu yangın meraklılarıdır. Bunlar mahza yangın seyretmek, ve bazen de başkalarının elem ve ızdırabından zevkalmak kastile, ev, orman, ekin yığını tutuştururlar. Bir bakıma bir birinden pek farklı gibi

görünen bu sulular bir taraftan suçlarını işledikleri şerait, diğer taraftan şahıslarının muayenesinde elde edilen marazî alâmetler tahlil edilince bunların hepsinin de aynı familyadan marazî suçlar oldukları aşikâr olur. İşbu suçlar irsî sabıkaları, gösterdikleri az çok müteaddit cismanî ve ruhî nişaneleri tereddii ruhî denilen sınıfa mensup malûllerdir; ekseriya delilerin, sinirlilerin, ayyaşların çocukları olan bu suçlular daha manevî şahsiyetlerinin başlangıcında bile gayri tabîî bir bünyei akliye gösterirler. Tenasüliyat noktai nazarından bunlar pek küçük yaşta istinnacı, cinsiyeti müteşabihe dalaletzedesi, bâhiyeti mebruke veya zalimecidirler, sonra müptelâ oldukları marazi ilca dahi münhasıran aynı olması ve aleddevam tekerrür etmesi itibariyle de cayı dikkattir. Nihayet suça saik olan ilca bunlarda vakit vakit zâhir olur. Tıpkı sair müzmin sinir hastalıklarının bir çokları gibi bunlarda da zaman olur ki ıztırar ilcası gaye şiddetli zâhirdir ve faaliyeti akliyelerinin hepsini değilse bile kısmı azamını doldurur sonra da bir devirleri olur ki onda bu marazî ilca gizli kalarak büyük bir sekineti akliye gösterirler. Bazı defa maraz faaliyetleri birden bire, bazı defa da tedricen başlar. Şahs iptidada ıztırariyle cenkleşmeğe savaşırsa da nihayet mağlup olur. ıztırar ilcai şuur sahasını zorlu bir ihtiyacı uzvî gibi işgal eder, nihayet marazî ilca hoşnut edilince hasta hiç olmazsa bir müddet rahatlar, ıztırarından halâs olur. Faaliyeti ilcaiye devresi geçince cinneti devaiyeli mecnunların devrei hezeyaniyelerinin ertesi günü akıl ve mantık dairesine girişleri gibi ilcalı da sakin, sakit olur; hatta bu gayri tabiiliklerini bilen ve bundan son derece muhtarip bulunan bazıları nöbetlerinin tekerrür etmesi korkusuyla devrei sükûnda mu'tat hayatlarına dönmek için uğraşırlar. Hülâsa bu kabil suçluların evsafı mevkut ve mükerrer oluşudur. Müstantikler her vakit aynı eşhasın hemen de az çok uzun, aynı müddet fasılalarla, aynı mahiyette suçlarla tevkif edilen mücrimlerin tekrar tekrar geldiklerini görürler.

Bu vekayide tabibi adlî için İlcanın ibramını takdirde, suçlunun suçu işlediği anda İlcanın karşı konamıyacak derecede oluşu ile kendisinin nefsinin arzularına kurban oluşu mertebesini nazarı

dikkate alarak ve ancak ona göre suçu işlediği esnadaki akli haletlerin « 47 » inci maddeye uyduğunu kabul etmek iktiza eder. Bu mukayesede suçlunun kendi meş'um huyuna kolaylıkla nefsini teslim edenlerde de ilcanın menşei marazî olmakla beraber ihmal edilmemek icap eden bir nokta daha vardır ki o da suçlu için suça meyile mukavemet az çok müşkül de olsa inkânsız olmayışıdır ; şüphe yok ki Biyolojya noktai nazarile mes'uliyetinde Esbabı muhaffefe vardır . Fakat tababeti adliye noktai nazarile bir başka amili daha nazarı teemmüle almak iktiza eder. Bu da suçlunun korkutulabilmek kabiliyeti yani ceza korkusile nefesine uymaktan kaçınmağa olan kabiliyet ve istidadıdır. Meselâ muayenei tıbbiye ile fertte bütün şuur sahasını kaplıyan ve bütün hayatı fa'aleyi müstebit ve müte hakkım bir tarzda idare eden marazî bir ıztırar bulunursa ve hastalık vakit vakit zahir olur bir vasıf irae ederse ohalde bile hafif bir cezanın bir dereceye kadar şâfi veya vafi bir rol oynayıp oynamıyacağı düşünülmüğe değer. Hülâsa ıztırarı ilcailerde mes'uliyeti muhaffefe nadir ahvalde tatbik edilmek iktiza eder. Fakat eğer suçlunun ayırdetme kabiliyetinde vazih bir eksiklik varsa, müttehim fena yaptığını bilmekle beraber suçunun akıbetini pek eksik bir surette akıl edebiliyorsa, netekim eblehlerle sahifülakıllarda olduğu gibi olursa, iş başkadır. Ceza kanunu bu ayırdetme meselesini çocukların suçlarında pek haklı olarak nazarı i'tibara almıştır. Halbuki eblehlerle sahifülakılların suçları çocukların suçlarına pek çok benzeyen. Filhakika ebleh de çocuk gibi bir iş yaptığı vakit ancak noksan hükümle hareket eder, eyi düşünemez, kararının akıbetlerini ve neticelerini ancak pek eksik kestirebilir, yaptığı işin ancak işlediğinin akabinde vereceği akıbeti akledebilip netaici baidesini hakkile kavriyamaz. Çünkü melekâtı ruhiyesi noksandır ve hali tabiide neşvünüma bulmuş bir adamın iradei cüziyesini te'min eden fikrî müktesebattan ve zihni düşüncelerden mahrumdur, bazı defa ahlakan ve ictimaiyen vehameti pek fazla olan bir suçu kısa aklının hiç ehemmiyet vermemesi sebebine işleyiverir. Bu vaziyette mesele basittir, ve belahatin derecesini, yani vücubunun böyüyüşü ne olursa olsun melekâtı akliyesinin ne mertebe yetiştiğini ve akletme ve ayırdeyleme kudretinin hali tabiide kaç yaşında bir

çocuğunkine muadil olduğunu takdir etmek ve ona göre ceza ehliyetini 53-üncü maddenin son fıkrasını ehemmiyetle nazarı itibara alarak 54 üncü ve 55inci maddelere göre tayin etmek icap eder; fakat ayırt etme kabiliyetinin eksikliği itibarile bu noktai nazar haklı olmakla beraber eplehler korkutulabilir fıtrette oldukları sebepten bunların müstahak oldukları cezanın hafifletilmesi aklî malûliyetleri sebebine ne derece muhik ise de bu cezanın bunlarda ahlakî şuurları pek yüksek olmasa dahi Jandarma korkusunu uyandırarak müsait bir te'sir hasıl edebilmesinin pek kuvvetle muhtemel olması da teemmüle şayandır. görülüyor ki böyle vak'alarda esbabı muhaffifeyi nazarı teemmüle almak tababeti ruhiye kadar aklı selime de tebadür eder :

Fakat 47 inci maddenin hükmü bu tasrih ettiğim ahvalde daha çok geniş vak'alarda, adî suçlular hakkında da tatbik sahası bulmağa müsaittir.

İşbu adî suçları kriminolojide tasnif olundukları gibi bir vesile ile suçlu ve huy edinerek suçlu diye mütalâa edelim :

Evvelâ bilvesile suçlularda suçlu inkâr kabul etmez surette bazı ruhî eksikliklere müptelâ olduğu halde işlediği suç gerek tarzı telâkkisi, gerek tarzı icrası itibarile şimdiye kadar mütalâa ettiğimiz marazî suçlardan ziyade adî suçlar evsafında olur; binaen aleyh bir taraftan suçun adî bir suç oluşu, diğer taraftan suçlunun marazî bir hal gösterişi itibarile bu iki unsur arasında sebep ve netice gibi telâkki edilecek bir alâka ve münasebet mevcut olup olmadığı ve bunun ne derecede idüğünü araştırmak iktiza eder.

Bahsin daha iyi anlaşılması için maddî bir misal alalım :

Bir adam meyhanede herhangi bir sebeple bir kavga esnasında veya sokakta döğüşerek birisini az çok vahim surette yaralar ve hatta öldürebilir;

Polis tahkikatî adi bir zabıta vukuatı neticesine varır; herhangi bir mubahase neticesinde müttehem ile mağdurun kavgaya girişmiş ve ağız kavgası döğüşte karar kılmıştır; müttehem suçun kâffeı tafsilâtını tahattür ediyor, kendini mağdur göstermek için mağdurun kendisini kızdırdığını veya müdafaai meşrua vaziyetine girmek mecburiyetinde kaldığını serd ediyor; şu hal karşısında marazî tabiatta

bir amili düşünmeğe mahal yok; fakat bilâhare tahkikat ile sabit oluyor ki müttehem eskidenberi kaba, hiddetli ve huysuz bir adam olmakla tanınmıştır. Ara sıra sara nöbetlerine tutulduğu da görülmüştür. Şahitlerin ifadeleri, Tevkifhanedeki müşahedat bu baptaki tahkikatı te'yit eder;

Dava vekili tabibi adlinin muayenesini ister. Yahut müstantik veya hâkim bizzat esbabı muhaffefe mevcut olup olmadığını anlamak ister, bu halde mesele bir müttehemde sara ihtilâcatı ve müttehem bulunduğu suç bundan akdem mütalâa ettiklerimiz misillü buhranı sar'avi esnasında işlemiş olmamakla beraber müttehemin mes'uliyeti üzerinde müessirmidir? değildir? kaziyesi olur.

Rejise bakılırsa me'uliyet hastalığının derecesine göre hafiflemek icap ettiğinden misal olarak aldığımız adamın mes'uliyeti de mübtelâ olduğu sar'a hastalığının ağırlığı derecesinde veya hiç olmazsa işbu sar'anın hastanın bünye ve mizacı aklisi üzerinde hasıl edebileceği te'sir mertebesinde hafifletilmek iktiza eder. Zaten seririyatı asabiyede cümleye malûm bir hakikattir ki saralılar umumiyetle kötü huylu olurlar, çabuk hiddetlenirler ve hiddetleri esnasında pek kolaylıkla azgınlık ve taşkınlık ederler.

Krasanın düsturu muktezasınca ise mes'uliyet Nöron ruhilerin tabiiliği ile mütenasip idüğünden sualin halli yine meşkûttür. Zira saralı olduğu muhakkak olan bir şahsın ruhî nöronları şüphe yok ki gayri tabii nöronlardır.

Binaenaleyh Rey ve salâhiyeti ilmiyeleri varestei şüphe ve muhterem olan bu hocalara tebean bu kabil vekayi'de suçlunun asabî buhran şeklinde zahir olmuş marazî eksiklerinin esbabı muhaffeden addedilmesi iktiza eder. Bununla beraber böyle bir istintaç yeknazarda ne kadar makul ve mantikî görünürse görünsün tatbikat sahasında mahzurdan salim olamaz, bu kabil ahvalde hatıra gelir ki suçlu, görülen marazî hali sebebine haddi zatında adî bir suçtan ibaret olan suçuna karşı içinden kopup gelen arzuyu tabii bir adam kadar zapt ve tevkife muktedir olamaz. Bu mülahazanın yegâne tutar yeri olan marazî hal ise hakikat halde gayri sarîh, müphem teşviştattan ve haddi zatında hayatı mutade ve seciye de denilen şeydeki

bir gayri tabiilikten ibarettir. Halbuki seciyenin ruhî anasırı malânihiye değişir ve bu değişiklikler arasında hangilerinin fizyolucik ve hangilerinin marazî olduğunu tefrik edebilmek pek zordur. Seciyedeki bu gayri tabiilik marazî diye kabul edilse dahi bu gayri tabiilikle işlenen suç arasında da zarurî bir münasebet mevcut olduğuna hükmedebilmek mümkün değildir ; çünkü hakikat halde her gön bir çok kaba ve sert tabiatlı adamlara tesadüf olunur ki hiç te saralı olmadıkları halde mevzu bahs ettiğimiz saralı adam gibi suç işlerler ve kezâlik bir çok saralılarda vardır ki pek çok sara nöbetine tutuldukları halde hiç te kavgacı ve kaba değillerdir ; bu sebepten mes'uliyeti muhaffefe faraziyesinin sadece Seciyedeki gayri tabiiliklere de teşmilî netaici tatbikiyesi itibarile pek fena akibete mün-cer olur. Filhakika esbabı muhaffefe kabul edilince cezada mahsûs derecede azaltılmak ister, halbuki bu iki sebepte caiz değildir :

Evvel'emirde bu cezası azaltılacak adamlar binnispe cezasız kalmaktan cesaret alarak atî için Cemiyete daha tehlikeli olurlar ;

Saniyen, ceza ile pek iyi kabili islah ve terbiye oldukları halde bundan mahrum bırakılmış olurlar. Bu faraziyenin meşum bir neticesi de mesuliyeti muhaffefenin böyle alelittlak her marazî hale teşmil edilmesinin mucip olacağı kötü örnektir.

Ruhî nöronların gayri tabiiliği gibi tabirler okadar müphem ve gayri vazıhtır ki hiç te te'vil ve tefsir gibi bir zahmete girişmeksizin de bu tabirlerin dairei şumulüne sade bilhassa sinir hastalıklarını değil, aza ve sair alâtın az çok vazih kâffei Afat ve teşvişatı maraziyesini de sokmak mümkündür. Bu günkü halihazır malûmatımızla herhangi bir uzvuu bir mertebe haleti maraziyesinin az çok kabili takdîr bir tesemmümü zatî hasıl etmemesine imkân yoktur. Ve hiç kimse katiyetle iddia edemez ki işbu zehirli maddeler ruhî nöronları dahi te'sirden azade bırakır. Ve az çok vazifelerini bozmaz.

Sara, isterya gibi Sinir hastalıkları eşhasın seciye ve mizaçlarını tağyir ediyorsa kara ciğer ve bağırsak hastalıkları ve sair emraz dahi bu suretle tağayyüratı mucip olabilir.

Bu suretle bahs okadar şumul kesp eder ki filen hiç bir mütteheme tesadüf edilemez ki takdiri mes'uliyetinde esbabı muhaffefeden at

edilmesi iktiza edecek marazî bir hale tesadüf olunmasın. Sonra teemül edilmek iktiza eder ki asabi adamlarda esbabı muhaffefe hastalıklarının seciye ve ahlâklarını değiştirmesi sebebine kabul edilince yani esbabı muhaffefede esas seciye ve mizaçtaki gayri tabiilik olarak kabul edilince vazih bir marazî hal ile müterafık olmaksızın da seciyelerinde zaaf, şiddet ve tahavvül gibi gayri tabii ahval irae edenlerinde mes'uliyetlerinde esbabı muhaffefe kabulü iktiza eder.

Binaen aleyh bunlarda esbabı muhaffefeyi mevzubahs edebilmek için iki şart aramak lâzımdır.

A) Marazî halet hastanın akletme ve ayırdeyleme kuvvetini tenkis edip etmediği,

B) Bu marazî halin suçun suç olduğunu anlayıp kavriyama-makta bir dereceye kadar müessir olup olmadığı.

Saniyen — Suçu huy edinen suçlular; yani tekrar tekrar suç işliyenler: bunlarda suçlar hakiki bir huy ve ihtisas hükmüne girmiştir, bunlar Sulh, Ceza, Asliye mahkemeleri ile Ağır ceza mahkemelerinin daimî müşterileridir; bunlar tababeti adliyyede pek mühimdirler. Filhakika bunlar aleddevam ceza görüşlerine rağmen suçlarını daima tekrar ettikleri için ve huzuru ammeye karşı en ciddi tehlike oldukları için cezanın bunlarda müessir olup olmadığı düşünülecek bir mesele olduğu gibi diğer cihetten bu tekrar suç işliyenler üzerinde icra edilen tetkikatla bunlarda okadar değişik ve okadar çok Galetatı tabiiyyeye tesadüf olunmuştur ki bunlar içinde tamamilе sağlam ve tabii hemen de hiç bir fert bulunmadığı bilâ mübalâğa iddia olunabilir. İrsî veya kisbî, teşrihî, Fiziyoloji veya ruhî olan bu galetatı tabiiyyeyi azıcık aramak zahmeti ihtiyar olunursa münferit ve müctemi bir surette tesadüf etmemek mümkün değildir. Evvelâ tekrar suç işliyenlerin irsiyetlerinin sağlam olduğu pek nadirdir. Bunların ecdadı arasında gerek nörün ve gerek vazih pisikoglara, gerekse belli başlı bir hastalık tekvin etmiyecek surette müphem eksikliklere tesadüf olunmak adettir, bu eksiklikler arasında bilhassa seciye ve ahlâkta, zekâda gayri tabiilikler ve bilhassa en çok ispir-toya düşkünlük şeklinde itiyadatı semmiye en çok tesadüf olunanıdır.

• Suçlulukta ispirtonun bir amili irsî gibi oynadığı rol içtimaiyun nazarında okadar çok delillerile sabittir ki bu bahiste daha ziyade israra lüzum yoktur. İkinci derecede sonradan kazanma eksiklikler ve bilhassa terbiyedeki noksanlar ileride suçlu olacak çocuğun irsî istidatlarını besleyip kuvvetlendirir. İşbu tekrar tekrar suç işliyenlerin en çoğu çocukluklarının ilk senelerini gerek aileleri arasında gerek aileleri haricinde pek acıklı bir muhit içerisinde geçirmişlerdir. Esasen eksiklikler ile yüklü olan ana babanın çocuğa verdikleri ahlâkî terbiye eğer vazıhan fena ve gayri ahlâkî ve gayri içtimai bir mahiyette değilse bile mutlaka gayri kâfidir. İşbu tekrar tekrar suç işliyenlerden bir çoklarında gayri içtimai terbiye aile ocağını terk etmekten, sokakta düşüp kalkmaktan, esasen dalâletzede adamlar ile pek erkenden münasebet peyda etmekten, ve kezalik pek erken ispiroya alışmaktan neş'et eder. Ahlâkan kendi haline bırakılmış olan çocukların ekserisinde huy edinme neticesi suçluluk ve bilhassa pek küçük yaşta hırsızlık, daha sinni bülüğa ermeden Fuhuş şeklinde pek erkenden başlar, hemen de hepsi hiç mektebe gitmemiş oldukları için okuma yazma bilmezler; içlerinde bir kısmı biraz okumus ve hatta zeki iselerde ahlâkî terbiyeleri umumiyetle noksan veya ahlâkî umumîye münafidir. Bu hapishane ve kürek yerleri sekenesinde teşrihî ve Fiziyolojî gayri tabiilikler de pek çoktur. Yakın zamanlarda bu cismanî gayri tabiiliklerin mütalâasına pek büyük ehemmiyet verilirdi. Ve mes'eleyi bu noktai nazardan tetkik edenlerin başında İtalyan Kriminoloji Mektebi reisi Lombrozo gelir.

Lombrozonun Mücrim Adam ünvanlı büyük cildinde üşenmeden sayıp döktüğü kâffeî gayri tabiilikleri tekrar etmek bilüzumdur. Yalnız Lombrozonun en çok ve en vasıf addettiği bazı alâim zikredeyim ki onlar da saçların kışlara pek yakın bitişik olmak üzere alnın gayet dar olması, alt çenenin ziyade büyük bulunması; göz oyuklarının kenarları sureti mahsusada dışarı çıkık olmak üzere iriliği, ve kollarının nispetsiz uzunluğudur.

Lombrozo ile şakirtlerinin tekrar suç işliyenlerde kesretle mevcudiyetlerini kaydettikleri teşrihî gayri tabiilikler gayri kabili itiraz

isede İtalyan mektebinin efkârını nazarı iltifattan düşüren nokta bu gayri tabiilikleri, tarzı tefsirleri olmuştur.

Fransada başta Lakasani olmak üzere en büyük fizyoloji üleması anadan doğma suçlu nazariyesini kabul etmemekle beraber suçlularda az çok uzvî eksikliklerin kesretle mevcut olduğunu teslim ederler. İşbu uzvî eksikliklerde tababeti ruhiyede tereddi nişaneleri denilen pek mütenevvi, ve müteaddit gayri tabiiliklerdir. Hülâsa evvelce de söylediğim için fazla tafsilâta girişmemekle beraber gayri kabili ret bir surette muhakkaktır ki tekrar tekrar suç işliyenlerde mutlaka değil isede pek çok defa muhtelif derecelerde olmak üzere bünyei teşrihiye ve Fizyolociyelerinde gayri tabiiliklere tesadûf olunur.

Suçlulardaki ruhî eksiklikler uzvî eksikliklerden daha pek ziyade aşikâr ve muhakkak surette daha vazıhtır. Lombrozonun telmizlerinden ve İtalya hukukçularından Garufalo suçluların psikoloçyasını heyeti umumiyesile icmal eden gayri tabiilikte en esaslı eksiklik olmak üzere ahlâk hissinin mevcut olmayışını iddia eder. Filhakika umumiyetle tecrübe ile sabittir ki: sağ salım ve aklı başında adamlarda bir takım esaslı hislerin menşei irsî veya terbiye ile kazanılmış olmasının ehemmiyeti yok; asıl olan bu hislerin ekseri adamlarda mevcut olması ve bazı adamlarda da hiç şüphe götürmez surette eksik bulunmasıdır; şimdi bu ahlâkî gayri tabiiliklere Fransada manyan ve şakirtleri tarafından pek eyi mütalâa edilmiş olan meşhur tereddii aklî nişanelerini yani ilcaiyet, cemiyete alışmamak gibi evsafı ilave ediniz, alışkın suçluların en esaslı psikolojik vasıfları meydana çıkar, filhakika bu gayri tabii adamlar daima yaşadıkları asrın adamlarındaki hissiyatın zıddı hislerle mütahassis oldukları için içtimâî muhitte daima hali cidaldedirler. Mektepte iken kalın kafalılıkları, askerlikte nizama riayetsizlikleriyle göze batan bunlar daha sonraları namuslarile ve muntazaman çalışmağa kabiliyetsiz, sık sık işini ve mesleğini değiştirici adamlar, ve eğer tesadûf sevk etmiş ise fena koca, ve daha fena baba olduktan sonra nihayet ömürlerini hapishanelerde veya sürgünde tamam ederler. Bununla beraber bunları daima ayak takımı arasında zuhur eder zaunetmemelidir. Gayri tabiiler içtimâî sınıfların her mertebesinde vardır. Ve asliye mahkemelerinin, Ağır

ceza mahkemelerinin müttehem sandalyasına oturmazdan evvel kibar alemlerinde salınıp gezmiş suçlular nadir değildir. Hülâsa :

Muhakkak olan bir nokta varsa adî suçluların çoğunda pek aşikâr eksikliklerin mevcudiyetine rağmen bunlar ne mecnundurlar, ne de yarı delidirler. ve bu noktanın yani suçluların en çok gayri tabii eşhastan olmalarının içtimaî ehemmiyeti aşikârdır.

Lombrozo ile şakirtleri bu tekrar tekrar suç işliyenlerdeki evsafı esasiyeyi ilk defa meydana çıkarmak şerefini haiz olmakla beraber müfrit bir nazariyeye saplanarak anadan doğma suçluları kabuletiler. Lombrozo taraftarlarının bazı adamlar için suçlu olmak sırf uzviyetleri muktezası olarak mukadderdir. Fitrî ve vilâdî olan bu suçluluk istidadı her vakit bu meş'um neticeye varmıyorsa da o da ancak terbiyenin ve muhitin bu istidadı değiştirecek şekilde olması gibi ahvalden naşidir. yoksa suçluluk bu gayri tabii adamların adeta alınlarının yazısıdır.

Lombrozo evvel emirde bu suçluluk bünyesini bir soya çekme hadisesi, iptidaî insanların toplu yaşamaktan kaçınma gırizelerine avdet gibi telâkki etmiş isede bilâhare fikrini değiştirerek suçu bir hastalık gibi kabul etmiş ve şüphe yok ki : Ciddi bir tenkide pek te tahammülü olmıyan bir takım mülâhaza ve faraziyeler neticesinde suçlunun da meselâ saranın muadili ruhiyesi gibi marazî bir hal olması nazariyesini ortaya koyarak bu anadan doğma suçlulara manoit ismini vermiştir. Lombrozodan sonra gelenler bu derece dar olmamakla beraber suçluluk ile Uzviyet arasında bir karabet ve münasebet kabul ederek bünyelerinin yapılışı itibarile bazı adamlarda suçluluğun biyolojik bir kader ve talî olarak mutlaka lâbit değil ise bile pek muhtemel olduğu neticesinde karar kılmışlardır.

Başlarında Lakani ile Feylezof Tardik bulunduğu Fransız medresesi Lombrozo nazariyesindeki ifratı tadil etmiştir. Bu müellifler alışkın suçluların en çoğunda biyolojik gayri tabiliklerin inkâr edilmeyeceğini kabul etmekle beraber suçluların mahza uzvî bünyeleri sebebine anadan suçlu olmak için doğdukları fikrini reddeder ve suçlular İrşiyetin, Terbiyenin, ictimai muhitin ve kezalik Tesemmümat ve Entanatın birbirile karışan ve birbirine eklenen te'sirleri altında